

Masarykova univerzita

Pedagogická fakulta

Katedra historie

Z historie Rousínova v letech 1914 – 1945

(s důrazem na období první republiky)

Diplomová práce

BRNO 2008

Vedoucí diplomové práce: prof. PhDr. Jaroslav Vaculík, CSc.

Vypracoval: Jan Vykydal

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracoval samostatně a použil jen literaturu uvedenou v seznamu literatury, který je v práci uveden.

V Brně dne 8. prosince 2008

.....

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu diplomové práce prof. PhDr. Jaroslavu Vaculíkovi, CSc. za vstřícný přístup a cenné rady při zpracování práce. Dále bych rád poděkoval pracovníkům Státního okresního archivu Vyškov se sídlem ve Slavkově u Brna za pomoc při vyhledávání a zpracovávání archivního materiálu.

OBSAH

ÚVOD	9
1. PRVNÍ SVĚTOVÁ VÁLKA	11
2. ROUSÍNOV V OBDOBÍ PRVNÍ REPUBLIKY	15
2. 1 Správa obce.....	15
2. 2 Hospodářský vývoj.....	19
2. 3 Obyvatelstvo.....	28
2. 4 Školství.....	30
2. 5 Spolková a kulturní činnost.....	33
2. 6 Požáry a přírodní pohromy.....	49
3. OBDOBÍ TĚSNĚ PŘED A PO VZNIKU DRUHÉ REPUBLIKY	53
4. ROUSÍNOV ZA NACISTICKÉ OKUPACE	56
4. 1 Ve stínu hákového kříže.....	56
4. 2 Odbojová činnost v Rousínově.....	66
4. 3 Osvobození Rousínova.....	68
ZÁVĚR	70
SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY	71
A. Seznam pramenů.....	71
B. Seznam literatury.....	72
RESUMÉ	73
SEZNAM PŘÍLOH	74
A. Textové přílohy.....	74
B. Obrazové přílohy.....	74

ÚVOD

Pro svoji diplomovou práci jsem si zvolil téma z regionálních dějin, a to konkrétně historii moravského města Rousínov v letech 1914 – 1945. Hlavním těžištěm této práce je meziválečné období, na které jsem kladl největší důraz. Mým původním záměrem bylo zpracování historie Rousínova pouze v rozsahu první republiky. V průběhu zpracovávání jsem však došel k závěru, že by bylo vhodné rozšířit toto téma o první a druhou světovou válku, které měly na vývoj Rousínova významný vliv.

Pro napsání této práce jsem měl dva hlavní motivy. První byl ten, že jsem rousínovský rodák a mám k tomuto městu vřelý vztah. Druhým motivem bylo, že se již delší dobu zabývám historií Rousínova a zpracováním tématu jsem měl možnost se s touto historií ještě více seznámit.

Hlavní cíl práce spatřuji ve shrnutí dosavadních poznatků o historii Rousínova od roku 1914 do roku 1945, přičemž právě léta první republiky se stala jejím těžištěm. Cílem práce bylo nejen zkompletovat informace, ale postihnout také vývoj obce ve všech oblastech života jejích obyvatel ve sledovaném časovém období. Mezi dílčí cíle patřilo také doplnění a upřesnění dosavadních znalostí o této obci.

Informace potřebné k sepsání této práce jsem čerpal z dostupné literatury. Stěžejním zdrojem mi byla kniha Rousínov – dějiny a socialistická přítomnost. Dále jsem použil archivní materiály uložené v Okresním státním archívu Vyškov se sídlem ve Slavkově u Brna. Z archivních pramenů mi byla výborným zdrojem obecní kronika (Nový Rousínov 1908 – 1954), která se také stala nejdůležitějším pramenem k sepsání této diplomové práce.

Při shromažďování materiálů a jejich zařazení do obsahu diplomové práce jsem použil metody přímé i nepřímé, kdy jsem srovnával archivní prameny s poznatky historické vědy. Další použitou metodou byla metoda progresivní, již jsem využíval především při práci s obecní kronikou. Okrajově jsem využil i metodu synchronního přístupu k historickému vývoji v daném období.

Práce je rozdělena do čtyř kapitol, které jsou věnovány dějinám obce ve sledovaném období, především se jedná o roky první republiky, jak již bylo zmíněno. Jednotlivé kapitoly byly zařazeny s ohledem na množství materiálu, které bylo možné použít. Studie je doplněna o textové i obrazové přílohy.

Úvodní kapitola je zaměřena na vývoj Rousínova v období první světové války. Hlavní zřetel je zde veden na události, které se staly v Rousínově převážně v prvních a závěrečných letech války.

Ve druhé kapitole, která tvoří těžiště mé práce, jsem se snažil zachytit všechny peripetie života místních obyvatel i pohnutou a poměrně bohatou historii této obce v letech 1918 – 1938. Sledoval jsem zde poměry z hlediska správního, hospodářského a demografického. Podstatná část kapitoly je zaměřena na rousínovské spolky a na významné kulturní akce, které se v Rousínově konaly. Určitá část je věnována také rousínovskému školství. Závěrečnou část kapitoly tvoří informace o požárech a přírodních pohromách, které ve dvacátých a třicátých letech tuto obec postihly.

Třetí kapitola je věnována nejistotě roku 1938, zdánlivě zakončené vznikem tzv. druhé republiky.

Závěrečná čtvrtá kapitola je zaměřena na osudy Rousínova a jeho obyvatel za druhé světové války. Ukazuje, jak se měnil život obce i lidí, jež byl omezován celou řadou nejrůznějších vyhlášek a nařízení. Je zde obsažen i smutný osud rousínovské židovské komunity. Určitá část je také věnována odbojové činnosti na Rousínovsku. Kapitulu uzavírá příjezd Rudé armády do Rousínova a jeho osvobození.

1. PRVNÍ SVĚTOVÁ VÁLKA

První světová válka zasáhla krutě a nečekaně do osudů jednotlivců i celých národů. Mnoho mladých mužů bylo odvedeno na frontu a veškerá tíha domácích prací byla ponechána na těch, kteří zůstali. Zpočátku se zdálo, že válka nebude mít dlouhého trvání. Jak se však přidávaly další a další státy, rozhořel se původní konflikt mezi Rakouskem a Srbskem do celého světa.

Ve dnech 28. a 29. června 1914 měl v Brně probíhat sokolský slet, na němž byla rousínovská jednota zastoupena celým svým členstvem.¹ Dne 28. června však přišla zpráva, že byl v Sarajevu zavražděn následník rakouského císaře arcivévoda František Ferdinand d'Este spolu se svou ženou hraběnkou Žofii Chotkovou. Slet byl okamžitě ukončen a jeho účastníci se v očekávání příštích dnů rozjeli domů. Toho roku odpadla v Rousínově i každoroční Husova oslava. Dne 29. července se zde však podle dřívějšího rozhodnutí konalo veřejné cvičení Sokola. Toto sokolské cvičení však již probíhalo v předvečer válečné katastrofy.

Dne 31. července byla vyhlášena všeobecná mobilizace². Z Rousínova narukovalo do konce roku 1914 celkem 65 mužů. Následujícího roku bylo povoláno k vojenské službě dalších 129 mužů.³

Záhy po vypuknutí války se začaly projevovat zásobovací potíže. Nedostatek potravin měl být řešen přidělovým hospodářstvím, to však neschopné rakouské úřady nedokázaly zorganizovat. V dubnu 1915 byly zavedeny v Rousínově chlebové lístky⁴ a po nich následovaly i lístky na ostatní potraviny a životní potřeby. Protože se zásobování ve městech hroutilo a lístky nezaručovaly skutečný příděl, muselo městské obyvatelstvo podnikat výpravy na venkov a nakupovat zde nejnutenější potraviny za stále stoupající ceny. Posléze nebylo možné za inflační měnu nic nakoupit a muselo být tedy přiváženo zboží na výměnu.

Byl pozorován i nedostatek jakýchkoliv surovin, takže živnostenská výroba zcela upadla. Například obuvníci neměli skoro práci pro naprostý nedostatek kůže, a tak vyráběli dřeváky aj.

¹ Čáda, F., Janák, J., Hladký, S.: Rousínov - Dějiny a socialistická přítomnost, Brno 1982, s. 163.

² Do Rousínova byl mobilizační rozkaz dodán 31. července o půl dvanácté v noci a ihned byl rozkaz vybubnován.

³ Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 77 a 91.

⁴ Pro jednu osobu na den to bylo 280 g chleba nebo 200 g mouky.

Vypuknutí války zabrzdlilo i slibný rozmach rousínovského nábytkářství. Z rousínovských stolařských firem bylo vytvořeno vojensky spravované konsorcium. Toto konsorcium zprvu vyrábělo dřevěné baráky pro zajatecké tábory ve Svatobořicích, Liberci a jinde, později přešlo na výrobu muničních beden.⁵

Citelný nedostatek se projevoval i u barevných kovů potřebných pro válečnou výrobu. Bylo proto přistoupeno k rekvírování zvonů. Dne 15. března 1917 bylo započato se snímáním dvou největších zvonů o váze patnácti a osmi centů z rousínovského kostela. Dne 17. března byly zvony dopraveny na dráhu a odvezeny k roztavení.⁶

Již na počátku války, když ruská vojska slavila úspěchy a bojovala v Haliči, bylo nutno provést rozsáhlou evakuaci obyvatelstva. Stejně muselo být evakuováno z ohrožených oblastí obyvatelstvo mluvící italsky. Koncem května 1915 bylo přiděleno do Rousínova 56 italsky mluvících uprchlíků z Tridentska a byli ubytováni ve staré škole. Tito uprchlíci se vrátili do svých domovů až 7. listopadu 1917. Dne 6. ledna 1917 se nastěhovalo do Rousínova asi 60 židovských vystěhovalců. S těmi, kteří byli ubytováni v rousínovské židovské obci a v Rousínovci (Starém Rousínově), to bylo asi 150 osob. Většina tohoto židovského obyvatelstva se vrátila domů v březnu 1918, ale zůstalo zde rumunské obyvatelstvo, které bylo mezitím do Rousínova evakuováno.⁷

Rousínovské obecní zastupitelstvo v čele se starostou dr. Vepřovským projevovalo při řadě příležitostí svoje protirakouské stanovisko. Obecní představenstvo se nezúčastnilo nařízených slavnostních bohoslužeb a odmítalo vyřizovat německé úřední předpisy. Dr. Vepřovský odmítal upisovat válečnou půjčku, takže moravské místodržitelství výnosem z 6. listopadu 1915 obecní zastupitelstvo vzhledem k nevlasteneckému chování rozpustilo a do čela obce postavilo vládního komisaře, jímž byl jmenován ředitel Antonín Kotrlý. Díky tomu, že starosta dr. Vepřovský působil zároveň jako železniční lékař, zachránil se od nástupu na frontu. Vedoucí představitelé Rousínova dali tímto postupem najevo svoje národní smýšlení zaměřené proti válce a proti celému rakouskému vládnímu systému.⁸

Od konce roku 1917 docházelo v Rousínově k obnovení spolkového života, který byl na počátku války významně ochromen. Jako první obnovil svou činnost Sokol. Dne 4. listopadu 1917 se po tříleté přestávce konala v místnostech Občanské záložny jeho

⁵ Čáda, F., Janák, J., Hladký, S.: Rousínov - Dějiny a socialistická přítomnost, Brno 1982, s. 164.

⁶ Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 105.

⁷ Tamtéž, s. 81, 104, 110 – 113.

⁸ Čáda, F., Janák, J., Hladký, S.: Rousínov - Dějiny a socialistická přítomnost, Brno 1982, s. 165

valná hromada. Za přítomnosti padesáti členů byl přečten zápis z poslední valné hromady, konané 25. ledna 1914 a povstáním byla vzdána čest padlým členům jednoty. Tělocvična Sokola byla sice zabrána Válečným obilním ústavem, přesto se hned 5. listopadu 1917 začalo se cvičením v provizorních prostorách za účasti šesti cvičenců a devíti cvičenek. Dne 4. ledna 1918 konal Sokol divadelní představení a v únoru přednášku profesora K. Absolona. V dubnu 1918 souhlasila Občanská záložna s přesídlením Sokola do jejich prostorů a propůjčila mu místnosti dřívějšího Českého čtenářského spolku ke schůzím a záloženský sál ke cvičení.⁹

Ve dnech 31. srpna a 1. září 1918 se uskutečnila v Rousínově první národní slavnost uspořádaná všemi místními spolky, zejména Sokolem a Národní jednotou, ve prospěch Národního divadla v Brně.¹⁰

V neděli, dne 27. října 1918, byla svolána důvěrná schůze rousínovských občanů, která zvolila na svůj návrh Antonína Macháčka, Leopolda Konečného, Josefa Ambrože a Františka Černožského, jako prozatímní obecní představenstvo. Toto prozatímní obecní představenstvo vedlo obecní záležitosti až do řádných voleb a oznámilo okresnímu hejtmánství a místodržitelství: „*Na základě práva o sebeurčení se ujímá občanstvo zase vlády obecní a žádají se úřady, aby odvolaly zeměpanského komisaře a obecní záležitosti odevzdaly zvoleným*“.¹¹

Dne 28. října 1918 byla vyhlášena samostatnost československého státu. Do Rousínova přinesly tuto informaci noviny ráno 29. října. V odpoledních hodinách se na radnici sešlo obecní představenstvo a ujalo se moci. V jednu hodinu odpoledne mu vládní komisař Antonín Kotrlý vedení obce skutečně předal.¹²

Rousínovské obyvatelstvo přivítalo vyhlášení samostatnosti radostně a klidně. Domy byly ozdobeny prapory v českých a slovanských barvách. Mládež chodila ozdobena slovanskými trikolórami a odpoledne se v továrnách nepracovalo. Asi o čtvrté hodině odpoledne sešly se spolky a obyvatelstvo v sále Občanské záložny. Hudba zahrála Kde domov můj a dr. Vepřovský přednesl krátký proslov. Volala se sláva čs. legionářům, Masarykovi a Wilsonovi. Poté šlo obyvatelstvo v průvodu po Rousínově a shromáždilo se před radnicí, kde hudba zahrála Hej Slované. O páté hodině šel průvod

⁹ Čáda, F., Janák, J., Hladký, S.: Rousínov - Dějiny a socialistická přítomnost, Brno 1982, s. 166.

¹⁰ Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 116.

¹¹ Tamtéž, s. 116.

¹² Tamtéž, s. 116-117.

s lampiony přes Slavíkovice, Starý Rousínov a Nový Rousínov. Po projevu, který přednesl z okna radnice učitel Josef Ambrož, se obyvatelstvo v klidu rozešlo.¹³

¹³ Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 116-117.

2. ROUSÍNOV V OBDOBÍ PRVNÍ REPUBLIKY

2. 1 Správa obce

Po první světové válce se v obci opět začal významně rozvíjet politický život. Po vyhlášení samostatného Československa a překonání prvních poválečných zmatků tak došlo k opětovnému rozvoji národního života. Byla vydána celá řada nových zákonů, které významným způsobem zasahovaly do života obce.

Čtyřčlenný výbor zástupců občanstva, který se ujal vedení veřejných záležitostí v Rousínově 27. října 1918, nestačil na správu obce, a proto koptoval¹⁴ do svých řad další občany jako poradce. Tito koptovaní poradci byli: František Kaláb, Jan Žmiják, Albert Procházka, František Toman, Josef Beránek, Antonín Hradečný, Richard Osolsobě a Josef Drlík.¹⁵ Tento rozšířený výbor spravoval obec až do řádných obecních voleb, které se konaly 15. června 1919. Volilo se již podle nového volebního řádu, ve kterém bylo zavedeno všeobecné, rovné a tajné hlasovací právo s poměrným zastoupením pro všechny občany od 21 let s minimálně tříměsíčním pobytem v obci. Rovněž bylo zavedeno čtyřleté volební období. Při těchto volbách do obecního zastupitelstva se v Rousínově uplatnily pouze tři strany: strana demokratického občanstva a živnostnictva dostala 222 hlasů a osm mandátů, strana lidová získala 139 hlasů a pět mandátů, strana sociálně demokratická obdržela 127 hlasů a také pět mandátů do obecního zastupitelstva. Starostou byl zvolen Antonín Macháček a jeho náměstkem Richard Osolsobě, oba za stranu demokratického občanstva a živnostnictva. Radními byli zvoleni Jan Matyáš a Jakub Tyran, oba za stranu lidovou, a František Hřebíček a Vilém Hunka, oba za stranu sociálně demokratickou.¹⁶ V židovské obci, která volila ještě samostatně, se na krátkou dobu stal starostou sociální demokrat Josef Mikyska, který byl zvolen 15. října 1919.

Aby se mohl Rousínov náležitě rozvíjet, potřeboval sjednotit správu židovské a křesťanské obce. O spojení obou obcí požádalo ještě prozatímní zastupitelstvo křesťanské obce přípisem na ministerstvo vnitra, dne 1. února 1919. V podání rousínovských představitelů se uváděly důvody technické, jako byla nutnost společných

¹⁴ Koptace – přibrání nového člena do voleného sboru nikoliv volbou, ale rozhodnutím již zvolených členů.

¹⁵ Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 127.

¹⁶ Tamtéž, s. 129-130.

veřejných staveb a zavádění inženýrských sítí, dále důvody zdravotní, hygienické, bezpečnostní i národní. A tak dne 17. prosince 1919 bylo naplněno úsilí rousínovských představitelů, kdy výnosem ministerstva vnitra bylo provedeno spojení židovské a křesťanské obce v Rousínově v jeden správní celek. Podle přípisu okresního hejtmánství z ledna 1920 byl pověřen provizorním vedením spojených obcí Antonín Macháček. Další výnos okresního hejtmánství obsahoval pokyn o rozpuštění obou obecních zastupitelstev a o provedení nových voleb. Po vzájemné dohodě jednotlivých politických stran se v obci od voleb nakonec upustilo a bylo vytvořeno obecní zastupitelstvo spojené křesťanské a židovské obce o 24 členech: sedm členů náleželo k živnostenské straně, sedm k sociálním demokratům, šest k lidové straně, tři k československým socialistům a jeden k židovské straně. Obecní rada byla jedenáctičlenná. Dne 4. dubna 1920 byla provedena volba starosty, kterým byl opět zvolen Antonín Macháček. Ten byl ve funkci i po volbách v roce 1925, i když úřad přechodně ze zdravotních důvodů sám nezastával. Politického života se však přestal zúčastňovat až na konci dvacátých let a po volbách v roce 1929 už nebyl ani členem obecního zastupitelstva.¹⁷

Na počátku roku 1920 byla podána další žádost na ministerstvo vnitra. Rousínov usiloval o spojení obcí tehdy nazývaných Nový Rousínov, Starý Rousínov, Kroužek a Čechyně. Hlavním důvodem bylo rozšíření katastru obce a s tím spojené vytvoření vhodných stavebních míst. Katastrální výměr Rousínova byla pouze 95 ha, čímž se Rousínov řadil mezi městské obce s nejmenším výměrem katastru na Moravě. Následkem malého katastru se v Rousínově stavělo hlavně v prodloužení hlavních ulic směrem na západ a na jih v katastru obce Rousínovec (Starý Rousínov). V prosinci téhož roku byla žádost z ministerstva vrácena a dán popud také k připojení Slavíkovice, kde bylo rousínovské nádraží. Všechny uvedené okolní obce se však k tomuto záměru stavěly na odpor, neboť se obávaly, že budou muset doplácet na dosti neutěšený stav obecních financí v Rousínově. A tak zatím ke spojení obcí nedošlo.¹⁸

Co se týká obecních financí, tak ty v Rousínově končily pravidelně se značným schodkem, který byl vyrovnáván 200% až 300% přírůžkou k daním, jež byly vybírány ve prospěch obce. Příčinou bylo ještě předválečné zadlužení na veřejné stavby, především budování škol. Tak například v roce 1919 základní daň v křesťanské obci vynášela jen 29 767 Kč, ale spotřeba byla 52 473 Kč, rozdíl 22 706 Kč byl vyrovnán

¹⁷ Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 123 – 126 a 133 – 134.

¹⁸ Tamtéž, s. 142 - 143.

266% přírůžkou k základní daňové výměře. Obecní funkcionáři v téže době měli stanoveny od obecního zastupitelstva odměny v rozsahu od 200 do 3000 Kč ročně. Starosta například pobíral 600 Kč. Nejvyšší odměna byla určena tajemníkovi, který vedl obecní písemnosti. Po spojení křesťanské a židovské obce v Rousínově bylo zapotřebí patřičně zvýšit rozpočet, a tak například v roce 1921 bylo obecní zastupitelstvo nuceno schválit dokonce 320% přírůžku k základním daním. K jejímu vybírání bylo zapotřebí souhlasu zemského výboru, který ale tak vysokou přírůžku nepotvrdil. Na jeho pokyn byl obecní rozpočet přepracován a přírůžka na rok 1921 činila 298 % při spotřebě 151 280 Kč, z nichž 98 838 Kč vynesla daň. I v dalších letech bylo v Rousínově obecní daňové zatížení poměrně značné.¹⁹

V roce 1925 došlo k oficiální změně názvu obce. Název Nový Rousínov byl změněn na Rousínov a Starý Rousínov byl přejmenován na Rousínovec.²⁰

Druhé volby do obecního zastupitelstva se v Rousínově konaly 19. dubna 1925 a bylo při nich odevzdáno celkem 937 platných hlasů. Z nich nejvíce získala živnostenská strana, a to 295 platných hlasů a osm mandátů, dále lidová strana 239 hlasů a šest mandátů, komunisté 141 hlasů a čtyři mandáty, dva mandáty a 99 hlasů měla strana „cílevědomá“, dva mandáty získala také sociální demokracie a po jednom mandátu v obecním zastupitelstvu strany národněsocialistická a židovská.²¹

Dne 26. května 1929 volili rousínovští občané opět obecní zastupitelstvo. Jako nejsilnější vyšla z voleb lidová strana s osmi mandáty, za ní následovali živnostníci se čtyřmi mandáty, strana „cílevědomá“ a komunisté měli po třech mandátech, sociálnědemokratická strana a židovská strana po dvou mandátech a strany národněsocialistická a národnědemokratická, každá po jednom mandátu v obecním zastupitelstvu. Starostou byl zvolen Richard Osolsobě, prvním náměstkem František Hrachovec, druhým náměstkem Jan Fröhlich, obecním pokladníkem Alois Kadlčík, hospodářem Rudolf Gottlob a policejním komisařem Zavadil.²²

V roce 1932 došlo v obecním zastupitelstvu k roztržce, která vedla k vytvoření dvou stran, jež se navzájem potíraly. Na zasedání obecního zastupitelstva docházelo přímo k bojovým hlasováním, členové zastupitelstva demonstrativně opouštěli zasedání apod. Jedna část členstva se stavěla za Richarda Osolsobě a druhá za dr. Vepřovského.

¹⁹ Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 130, 140 a 142.

²⁰ Tamtéž, s. 151.

²¹ Tamtéž, s. 151 – 152; Čáda, F., Janák, J., Hladký, S.: Rousínov - Dějiny a socialistická přítomnost, Brno 1982, s. 173;

²² Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 157-158.

Takovou hlubokou názorovou růzností byla práce obecního zastupitelstva i rady znemožněna. A tak došlo k tomu, že dne 16. června 1932 Zemský úřad v Brně rozpustil rousínovské obecní zastupitelstvo, jelikož od něj nebylo možné očekávat úspěšné vedení obecních záležitostí. Od 1. července byl vedením obce pověřen, jako dosazený vládní komisař, poštovní Alois Kadlčík. Funkci komisaře zastával Kadlčík až do 23. března 1933, i když se nové volby obecního zastupitelstva konaly již v září 1932. V těchto volbách však žádný z výše uvedených bloků, na nichž se rousínovští občané rozeskupili, nezískal rozhodující počet členů v obecním zastupitelstvu. Poprvé se při těchto volbách volilo 30 členů zastupitelstva. Vítěznou stranou se stali lidovci, kteří získali osm mandátů. Po pěti mandátech obdrželi živnostníci a strana „cílevědomá“. Komunistům připadly čtyři mandáty, sociálním demokratům tři mandáty, národním socialistům dva mandáty a po jednom mandátu obdrželi agráři, národní demokraté a Židé. Proti volbám byl podán rekurs a až o šest měsíců později, po jeho zamítnutí, se ujala nová obecní rada úřadování.²³

Starostou byl zvolen katecheta Jan Fröhlich za lidovou stranu, prvním náměstkem starosty se stal Stanislav Spurný a druhým náměstkem Jan Kaláb. Obecním hospodářem byl zvolen František Janda, pokladníkem Alois Kadlčík, policejním komisařem František Pozdíšek, chudobinským referentem Bohumil Poláček, sociálním referentem Stanislav Toman a správcem porážky Karel Úlehla.²⁴ I tyto noví představitelé obce se museli potýkat s nedořešenými problémy, mezi nimiž stálo na prvním místě obecní hospodaření. To například v rozpočtu na rok 1934 vykazovalo schodek 134 951 Kč. Tento schodek byl opět vyrovnáván 200% přírůžkou k dani domovní a 300% přírůžkou k ostatním daním. A to ještě do tohoto rozpočtu nebyly zahrnuty účty za stavbu živnostenské pokračovací školy, pro něž byl vytvořen zvláštní rozpočet. Následujícího roku 1935 spotřeboval Rousínov na výdaje 224 825 Kč a na plnou úhradu nestačily ani maximální možné přírůžky k daním. A tak obecní rada požádala moravský zemský výbor o příspěvek na vyrovnání rozpočtu. Téhož roku Rousínov skutečně obdržel zemský vyrovnávací příspěvek, a to ve výši 13 200 Kč. Zároveň však dal zemský výbor zrevidovat obecní hospodaření v Rousínově. V září 1935 uzavřel výsledky revize inspektor moravského zemského výboru a shledal v obecním hospodaření pouze nepatrné nedostatky. Obecní finance byly také zatěžovány úroky v celkové hodnotě asi půl miliónu korun, které měl Rousínov u několika peněžních ústavů. To vedlo k tomu,

²³ Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 165.

²⁴ Tamtéž, s. 165-166.

že se ani v roce 1938 nepodařilo uvést příjmy a výdaje Rousínova do rovnováhy a i přes stále maximální daňové přírážky chybělo v obecní pokladně zhruba 21 000 Kč.²⁵

Rousínov se všemožně snažil o zvýšení svých příjmů a hledal různá úsporná řešení. Také v roce 1939 pobírala obec příspěvek ze zemského vyrovnávacího fondu a byla proto povinna, kromě vypsání maximálních daní, zavést a vyčerpat všechny možné dávky. Uvažovalo se o dávce ze psů a z památkových znaků na bývalých zájezdních hospodách, které se však nerealizovaly pro příliš malý předpokládaný výtěžek. Byly také pronajímány stromy na obecních pozemcích, které se nacházely před domy jednotlivých občanů, za tři až pět korun.²⁶

Rousínovští představitelé také nepřestávali usilovat o povýšení Rousínova na město. Například před oslavami 10. výročí vzniku Československa podala rousínovská obecní rada žádost a povýšení svého městyse²⁷ na město, tatáž žádost byla odeslána i v roce 1937, pokaždé však neúspěšně. I přes různé veřejné stavby realizované ve dvacátých a třicátých letech nesplňoval Rousínov některé důležité podmínky, jež se v té době kladly na obec městského typu. V negativních vyjádřeních nadřízených orgánů se zdůrazňovalo, že obci chybí zejména kanalizace, dláždění, úprava veřejných prostranství apod.

2. 2 Hospodářský vývoj

Rozvoj Rousínova byl od konce 19. století po ekonomické stránce spjat zejména se zpracováním dřeva a s nábytkářskou výrobou. Za první světové války, kdy došlo k úpadku nábytkářského průmyslu, byly všechny dřevozpracující závody sdruženy v tzv. Konsorciu, které podléhalo vojenské správě a bylo pověřeno výrobou pro armádu. Po válce se samozřejmě uvedené sdružení rozpadlo a nastal nový rozmach individuálního podnikání. „*Kdo před válkou pracoval s jedním dělníkem, pracuje dnes s deseti*“, charakterizoval situaci kronikář v roce 1924.²⁸ Ke starým podnikům přistupovaly další, nově vznikající. Výrobci měli už od roku 1909 svoje sdružení nazývané Samostatné společenství stolařské. V roce 1923 je nahradilo Společenstvo živností dřevozpracujících, jehož úkolem byla pomoc s rozvojem stolařské výroby,

²⁵ Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 171, 175 a 183.

²⁶ Tamtéž, s. 217.

²⁷ Městys nebo také městečko je typ obcí velikostně a významově stojící mezi městem a vsí. V minulosti se jednalo o sídla, kterým bylo uděleno právo pořádat týdenní a dobytčí trhy (tím se městyse lišily od vsí) a zpočátku výjimečně i výroční trhy. Městyse musely plnit roli spádového městečka pro okolní vesnice.

²⁸ Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 147.

napomáhání při výchově odborníků pro tuto výrobu, řešení problémů při nákupu materiálu, zamezování zbytečné konkurence atd. Ve společenstvu se sdružovali stolaři, řezbáři, soustružníci, čalouníci a bednáři, celkem čtyřicet samostatných výrobců. V odborné stolařské škole, kterou společenstvo zřídilo, se připravovali jak učni, tak zde své znalosti doplňovali i starší dělníci ve večerním studiu.²⁹

K pozvednutí dřevozpracující výroby a k její propagaci uspořádalo společenstvo o prázdninách v roce 1929 v budově obecné a měšťanské školy prodejní výstavu výrobků rousínovského nábytkářství. V té době již měli rousínovští výrobci za sebou úspěšnou účast na Pražských vzorkových veletrzích a na Výstavě soudobé kultury v Brně v roce 1928. Rousínovská výstava přilákala množství zájemců. Skoro všechny vystavené výrobky byly prodány a rousínovské podniky obdržely velké množství objednávek na svou produkci. Většina těchto objednávek měla dlouhodobý charakter, což mělo vliv na to, že následující celosvětová hospodářská krize nepostihla místní stolařské závody s takovou počáteční prudkostí jako tomu bylo v jiných odvětvích a místech v Československu. Přesto se rousínovským podnikům nevyhnula. V červenci roku 1930 se v Rousínově opět konaly výstavní trhy, které i přes rostoucí krizi měly zdárný průběh. Ovšem v druhé polovině roku 1930 začali někteří malí živnostníci ohlašovat úpadky svých podniků. Hlavní příčinou byla jak hospodářská krize, tak stále rostoucí konkurence. To mělo přirozeně vliv na úbytek pracovních příležitostí pro dělnictvo, tak i pro další kategorie pracujících.

Rozmach nábytkářství ve dvacátých letech byl provázen uplatňováním nových výrobních postupů, zaváděním nových strojů a nových způsobů organizace práce. Výroba kusová a na objednávku, jež byla nejobvyklejší před první světovou válkou, začínala ustupovat výrobě polosériové a u největších a technologicky nejprogresivnějších podniků dokonce výrobě sériové. K největším a nejznámějším podnikům patřila Továrna nábytku, stavebních prací a dřevěného zboží Richard Osolsobě, jež produkovala bytová zařízení, kancelářský nábytek a zabývala se stavebními stolařskými pracemi. Richard Osolsobě věnoval velkou pozornost odbytu a propagaci výrobků své továrny. Ke konci dvacátých let měla firma Osolsobě samostatné prodejny nábytku v Brně, Vyškově, Moravské Ostravě, Hodoníně a v Bratislavě. V třicátých letech byly prodejní filiálky Osolsobě zřízeny i v Praze, Nitra, Prostějově, Zlíně a Jihlavě. Na konci roku 1928 zaměstnával podnik asi 250

²⁹ Čáda, F., Janák, J., Hladký, S.: Rousínov - Dějiny a socialistická přítomnost, Brno 1982, s. 177; Vyškov – město a okres, Praha 1936, s. 102 – 103.

pracovníků, pohon obstarával parní stroj o výkonu 37 kW (50 k) a elektromotor o 28 kW (38 k). K roku 1937 měly závody Osolobě 280 zaměstnanců, elektrická hnací síla se zvýšila na 51 kW (70 k) a stále byl k dispozici i parní stroj. Dalším významným rousínovským nábytkářským podnikem byla akciová společnost Tusculum. Tento podnik byl založen v roce 1908 Karlem Pilátem a Leopoldem Šmídem. V roce 1912 přistoupil do této firmy kapitálově silný společník magistr farmacie Antonín Houdek starší, který přinesl název Tusculum. Základní kapitál byl v roce 1929 udáván na 300 000 Kč. Pracovalo zde 150 dělníků a pohonnou jednotkou byla lokomobila o výkonu 74 kW (100 k). Firma Tusculum měla tehdy prodejny v Praze, Brně, Bratislavě a v Košicích. Výrobní program se zaměřoval hlavně na zhotovování zařízení obývacích pokojů. Dalším velkým výrobcem nábytku v Rousínově byla firma Skarytka a synové, jež k roku 1937 zaměstnávala 110 pracovníků. Měla prodejny v Brně, Znojmě a v Zábřehu, kde byla rovněž i výrobní filiálka. Hnací jednotkou byl parní stroj o 40 kW (55 k). K rozvozu výrobků používal Skarytka i vlastní nákladní auto. Šedesát zaměstnanců měla v roce 1937 Továrna nábytku Antonín Skřivánek a syn se sídlem ve Slavíkovcích. Pohon byl elektrický o výkonu 20 kW (27 k). Prodejní kancelář zřídil A. Skřivánek v Brně, Bratislavě a Olomouci. Méně než padesát pracovníků měly ve třicátých letech další nábytkářské podniky: Eduard Sedlmajer a Šimon Menšík měli čtyřicet zaměstnanců a Cyril Pospíšil měl 30 pracovníků. Dále v Rousínově existovalo mnoho drobnějších výrobců nábytku, kteří pracovali v menších dílnách jen s několika zaměstnanci. Specializovali se na určitý druh nábytku nebo jen na určitý druh prací. Například zakázkový a umělecký nábytek dodávaly především firmy Abraham, Novák, Maršálek nebo Nohel. Výroby ložnic se ujaly hlavně dílny Kaláb, Dvořáček a Burián. Zhotovování obývacích pokojů se kromě uvedené firmy Tusculum věnovali z menších výrobců Pospíšil, Baruš, Zálešák a Emil Sedlmajer. Kuchyňský nábytek dělala Komůrkova dílna a ve Vlčkově dílně se zhotovoval téměř výhradně sedací nábytek. Materiál nábytkářským dílnám dodávalo několik pil, z nichž byla zvláště významná pila Viléma Jelínka, která zaměstnávala v roce 1937 okolo 40 dělníků. Na pile se zpracovávalo ročně asi 1000 m³ řeziva. Používalo se parního pohonu o výkonu 44 kW (60 k) a výrobky se rozvážely i do širšího okolí. Výkonnou dýhárnou vlastnil Jakub Oharek. Zároveň se na Rousínovsku uplatňovala odvětví, jež dodávala další suroviny a materiály potřebné pro dřevovýrobu. Stolařské závody potřebovaly například čalounické výrobky, drátěné vložky do postelí, kování apod. Zámečnické a strojírenské

dílny se podílely na vybavování a údržbě dřevozpracujících podniků dodávkami potřebných strojů a nástrojů, jako hoblovek, lisů, ztužidel, utahováků, brusek atd.³⁰

Za zmínku stojí i původně kolářská dílna Tomáše Lepila, která se sice nacházela ve Slavíkovcích, ale svým vlivem zasahovala i do Rousínova. Během první světové války továrna zaměstnávala 60 až 70 dělníků. Po válce sice odbyt kolářských výrobků poklesl, ale Lepil se záhy orientoval na zhotovování součástí ke karosériím osobních i nákladních automobilů, takže se jeho podnik i nadále uspokojivě rozvíjel. Na počátku roku 1930 zaměstnával dokonce 260 osob (v roce 1923 to bylo jen 30 kolářských a kovářských dělníků), na počátku roku 1932 zde bylo ještě okolo 200 lidí. V tomto roce však krize dolehla plnou silou i na Lepilův podnik a na počátku roku 1933 zde pracovalo pouze 30 dělníků, a to ještě s omezenou pracovní dobou. Během konjunktury ve dvacátých letech provedl Lepil modernizaci strojního zařízení a instaloval parní stroj o 110 kW (150 k) k pohonu vlastního generátoru na výrobu elektřiny.³¹

Význam dřevozpracujících podniků nám nejlépe ukazuje statistika z roku 1929. Rousínov a okolí měl v té době přibližně 107 nábytkářských, dřevařských a výrobně nebo obchodně s nimi spojených podniků, které zaměstnávaly 125 správců, mistrů a vedoucích, 86 úředníků, 1 330 stolařů, 280 pomocných dělníků a 413 stolařských učňů.³²

Jak už bylo řečeno, hospodářská krize třicátých let se v rousínovských stolařských podnicích projevila sice opožděně, ale nakonec její důsledky byly stejně tíživé jako všude jinde. Lehký průmysl se také z krize vzpamatoval celkově mnohem pomaleji než těžký průmysl, který byl spojený se zbrojní výrobou. Tato výroba narůstala hlavně v druhé polovině třicátých let, kdy se stále více zvyšovalo nebezpečí války. I přes problémy ekonomického i mimoekonomického rázu, jako byly např. požáry, stolařská výroba v Rousínově a okolí nezanikla. Z důsledků krizového vývoje se ale vzpamatovala až v roce 1937, kdy se i v dřevozpracujících podnicích dostatečně projevilo oživení výroby vlivem vojenských objednávek, které prakticky přispěly k úplnému odstranění nezaměstnanosti.

Pro podnikání v Rousínově a okolí měly svůj význam i místní finanční ústavy. Největší a nejstarší (založený v roce 1865) byla Občanská záložna, která v roce 1933 měla obrát 49 miliónů korun. Živnostenská záložna Svěpomoc, která zahájila svou

³⁰ Čáda, F., Janák, J., Hladký, S.: Rousínov - Dějiny a socialistická přítomnost, Brno 1982, s. 178 – 179.

³¹ Tamtéž, s. 179.

³² Vyškov – město a okres, Praha 1936, s. 103.

činnost v roce 1907, měla v téže době obrat 22 milionů korun. Celkem zanedbatelnou roly hrála Raiffeisenka, která byla založena v roce 1910, jejíž obrat činil roku 1933 asi 1 200 000 Kč. V uvedeném roce, kdy vrcholila hospodářská krize, měly tyto záložny na vkladech celkem 13 000 000 Kč.³³

Jiné druhy výroby, které nesouvisely nějakým způsobem s dřevozpracujícím průmyslem, měly v Rousínově v období první republiky již jen doplňkový význam. V Rousínově a v přilehlém Rousínovci byla výroba cihel a cementového zboží. Služby obyvatelstvu obstarávali soukromí řemeslníci. Na počátku třicátých let byli například v Rousínově čtyři klempíři, čtyři lakýrníci, čtyři malíři pokojů, šest obuvníků, dva hodináři, čtyři holiči, dva kamnáři, jeden kameník, devět krejčích, dva kožešníci, jeden kloboučník, jeden knihař, jeden kominík, tři sklenáři a dva pokrývači. Zemědělskému okolí sloužily kovářské, sedlářské a kolářské dílny. Potravinářská výroba měla také jenom místní důležitost, neboť v Rousínově pracovali pouze tři menší výrobci sodovek, tři pekaři, dva výrobci lihovin, osm řezníků, dva výrobci syrečků, tři uzenáři a dva zahradníci. Se zvyšujícím se počtem obyvatel vznikaly v Rousínově postupně i specializované potravinářské podniky, jako třeba mlékařství, které dodávaly své výrobky nejen na Rousínovsko, ale i do Brna. V Rousínově a okolí byla i čtyři zahradnictví, která však nestačila krýt spotřebu obyvatel Rousínovska, takže docházelo k tomu, že se zelenina musela dovážet i ze vzdálenějších míst.³⁴

Vzhledem k velmi malému katastru (95 ha) neměl Rousínov téměř žádnou zemědělskou produkci. V Rousínově provozovali zemědělství ve třicátých letech pouze tři rolníci.

Ve dvacátých a třicátých letech zaznamenáváme v Rousínově rozvoj dalších služeb obyvatelstvu, jako například veřejné dopravy, zdravotnictví atd. Železniční spojení mělo především význam pro nákladní dopravu, která sloužila pro dovoz a odvoz surovin a hotových výrobků, hlavně dřevozpracujících podniků. Ovšem ani osobní železniční přeprava nebyla bezvýznamná, protože již od poloviny 19. století dojíždělo mnoho rousínovských občanů za prací do Brna. Rousínovská železniční stanice byla zřízena na katastru obce Slavíkovice, a proto také nesla název Rousínov – Slavíkovice. V roce 1937 bylo pojmenování zjednodušeno na Rousínov. Ve dvacátých letech se začala prudkým tempem rozvíjet i silniční automobilová doprava. Obyvatelé Rousínova tak získali rychlejší, i když dražší spojení jak s Brnem, tak s Vyškovem a Prostějovem

³³ Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 168.

³⁴ Čáda, F., Janák, J., Hladký, S.: Rousínov - Dějiny a socialistická přítomnost, Brno 1982, s. 180 – 183.

autobusovou linkou. V roce 1928 byla uvedena do provozu také soukromá autobusová linka Olšany – Habrovany – Královopolské Vážany – nádraží Rousínov a zpět. V pracovní dny ji využívali především dělníci dojíždějící do Brna, ve svátek sloužila hlavně rousínovským občanům k rychlému dosažení lesa za Habrovany a Vítovicemi, který už tehdy tvořil přirozené rekreační zázemí Rousínovska. Rychle se rozvíjela také nákladní automobilová doprava. Hlavně větší firmy, jako např. Osolobě a Skarytka, si již od první poloviny dvacátých let zajišťovaly plynulý rozvoz nábytku vlastními prostředky. Na sklonku první republiky existovaly v Rousínově tři koncese na autodopravu (vesměš nákladní) a přímo v Rousínově vlastnili občané na 40 osobních aut. V roce 1938 byla v Rousínově již čtyři benzinová čerpadla, ze kterých měla obec příjem 1 600 Kč za pronájem pozemku.³⁵

Velký přínos pro Rousínov znamenala i elektrifikace, s níž bylo započato na podzim roku 1919. Rozvod elektřiny prováděli montéři Západomoravských elektráren – výrobním závodem byla oslavanská elektrárna. Elektrické přípojky si dali zřizovat jak soukromníci, tak i obec. Elektřina byla zavedena do radnice, škol a jiných veřejných budov. Bylo nainstalováno také 38 pouličních světel, která zpočátku svítily jen do půlnoci.³⁶ Až od poloviny ledna 1924 bylo zavedeno celonoční veřejné osvětlení. Průmyslové podniky, kde až do roku 1920 byl hlavní hnací silou parní stroj a osvětlení zabezpečovaly petrolejové nebo acetylénové lampy, začaly používat elektrické energie k pohonu strojů i k osvětlení. Elektrifikace Rousínova a okolí byla dokončena v roce 1924. Jediná obec z blízkého okolí Rousínova, která ještě v roce 1924 nebyla elektrifikována, byly Vítovice. V mnoha letech se ovšem ještě dlouho po tomto datu svítilo petrolejem, neboť instalace elektřiny byla na jejich možnosti příliš nákladná. Na počátku dvacátých let byl také v Rousínově otevřen první obchod s elektrickými potřebami.³⁷

V prvních letech existence Československé republiky neměl Rousínov ještě ani zdaleka vnější vzhled města. Obcí sice procházela stará silnice, avšak šlo prakticky o pouhou lépe udržovanou vozovou cestu. Se zvyšujícím se automobilovým provozem bylo nutné zpevnit její povrch dlážděním. Stalo se tak postupně. Například roku 1928 byl vydlážděn asi čtvrtkilometrový úsek od tehdejšího čísla 1 okolo staré školy, kostela až za radnici k pomníku padlých legionářů. Zároveň dalo obecní zastupitelstvo upravit

³⁵ Čáda, F., Janák, J., Hladký, S.: Rousínov - Dějiny a socialistická přítomnost, Brno 1982, s. 183.

³⁶ Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 131 – 132.

³⁷ Tamtéž, s. 151.

zvýšený chodník u silnice pro větší bezpečnost chodců před auty.³⁸ Další výrazný pokrok ve zlepšování komunikací byl zaznamenán až v roce 1936 a 1937, kdy se dláždila státní silnice v úseku Františkova a pokládala se kanalizace. Dláždění se dělalo i na Trávníkách a byla rovněž upravena vozovka k obecním jatkám. V roce 1937 bylo dláždění státní silnice v katastru Rousínova prakticky dokončeno. V témže roce byla odstraněna i nepřehledná a nebezpečná zatáčka při výjezdu směrem na Vyškov. Chybělo však ještě dokončit postranní dlažbu a chodníky a částečně kanalizaci. Občané z Rousínova i okolí chodili proto raději po silnici, což vedlo ke zvýšenému počtu dopravních nehod. Toho si dokonce povšimnul i Okresní úřad ve Vyškově a vyzval v roce 1938 obecní zastupitelstvo, aby vydalo zákaz chůze po silnici. To ovšem nebylo nic nového, neboť už v roce 1929 doktor Vepřovský navrhoval v obecním zastupitelstvu vydat veřejnou vyhlášku o zákazu promenády na silnici pod peněžitou pokutou. Zákazy samozřejmě nic nevyřešily, a tak se čekalo dokud nebyly upraveny chodníky pro pěší.³⁹

Po roce 1918 se začala rozvíjet i výstavba obytných domů v Rousínově. Do té doby se Rousínov rozkládal prakticky jen podél státní silnice, kromě Široké ulice a Trávníků. Celá nová čtvrť rodinných domků vyrostla ve dvacátých letech ve Staré cihelně, dále vznikly nové ulice kolem vážanské, čechyňské a habrovanské silnice. Dne 29. listopadu 1919 bylo v Rousínově ustaveno stavební družstvo, jehož úkolem byla hlavně výstavba nových bytů. Ve vlastním Rousínově družstvo přirozeně narazilo na nedostatek vhodného stavebního místa. V roce 1921 se proto stavělo v Rousínovci, a to jen tři dvojdomky. Družstvo mělo i další potíže a poměrně záhy se rozpadlo, což vedlo k tomu, že většina bytové výstavby v Rousínově byla soukromého charakteru.⁴⁰

K roku 1918 byla v obecním vlastnictví Rousínova budova radnice a budovy škol, sladovna bývalého obecního pivovaru, obecní porážka a sklepy u kaple sv. Floriána. V radnici byl umístěn obecní hostinec. Po jeho zrušení zde byla od roku 1928 umístěna četnická stanice. Ta měnila v Rousínově několikrát své místo. Do roku 1904 byla umístěna v domě č. p. 18, v letech 1904 – 1924 byla v č. p. 21 a od roku 1924 do roku 1928 v č. p. 6. Posádku stanice tvořilo pět četníků. Do oblasti působnosti četnické stanice spadaly obce Rousínov, Rousínovec, Slavíkovice, Kroužek, Královopolské Vážany, Vítovice, Habrovany, Olšany, Velešovice a jejich přilehlá okolí.⁴¹ Kolem

³⁸ Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 154 – 155.

³⁹ Čáda, F., Janák, J., Hladký, S.: Rousínov - Dějiny a socialistická přítomnost, Brno 1982, s. 183 – 184.

⁴⁰ Tamtéž, s. 184.

⁴¹ Památník četnické stanice v Novém Rousínově, nestr.; Staniční služební kniha – četnická stanice Rousínov 1934 – 1935, nestr.

radnice byly přistavěny krámky, ale ve dvacátých letech se postupně začaly odbourávat, neboť byly už značně zchátralé. Po jejich stržení se zlepšil jak vzhled radnice, tak i celého náměstí. Obecní sladovnu měl v nájmu už před první světovou válkou podnikatel B. Kouřil, s nímž byla 22. července 1919 uzavřena nová smlouva na nájemné 4 000 Kč ročně. V roce 1920 si pronajal sladovnu na dobu šesti let rolnický akciový pivovar v Hruškách za zvýšené nájemné 20 000 Kč ročně. Tentýž pivovar si zároveň pronajal na dvanáct let obecní sklepy u kaple za roční nájemné 1 200 Kč a svým nákladem je opravil.⁴² Když v roce 1927 vypršela nájemní smlouva na sladovnu, odprodala jí obec místní jednotě Sokola. Ta ji téměř celou zbořila a na počátku třicátých let zde vystavěla sokolovnu s kinem. Radnici i školy musela obec udržovat na svoje náklady. Radnice dostala v roce 1921 novou omítku, obecná škola se opravovala ve dvacátém roce v souvislosti s provedením instalace elektřiny.

Nejvýznamnější veřejnou stavbou, která byla v Rousínově v období první republiky vystavěna, byla nepochybně pokračovací stolařská průmyslová škola ve Staré cihelně. O zřízení pokračovací dřevařské školy žádali rousínovští představitelé už za dob Rakousko-Uherska. Kladně však byla žádost vyřízena až roku 1919 a trvalo víc než deset let než byla škola dostavěna. Náklad na stavební práce činil 980 000 Kč, a přestože na její stavbu přispěla řada organizací a okolních obcí, zemské i ústřední orgány a instituce, zatížila tato stavba rousínovský obecní rozpočet velkými dluhy. Pokračovací škola se mohla na svou dobu pochlubit skutečně moderním vybavením. Měla tři třídy pro teoretickou výuku, dílnu pro praxi a vlastní strojovnu. Po jejím dostavění se uvolnila stará obecná škola, která byla zčásti upravena na hasičské skladiště, dále na byty a také na obchodní místnosti.⁴³ V Rousínově byl také, při vážanské silnici, vystavěn chudobinec, zvaný Domov. Náklady na jeho výstavbu činily 210 000 Kč. Domov byl otevřen 7. března 1930, v den osmdesátých narozenin prezidenta T. G. Masaryka.⁴⁴

Z větších objektů, kde se odehrávaly různé události veřejného, kulturního i politického života, je třeba uvést hostinec Záložnu s divadelním sálem, Lidový dům a Řičánkův hostinec. Vnější vzhled obce také ovlivňovaly nově stavěné budovy průmyslových podniků firem Tusculum, Osolsobě, Skarytka atd.

⁴² Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 126 – 127.

⁴³ Čáda, F., Janák, J., Hladký, S.: Rousínov - Dějiny a socialistická přítomnost, Brno 1982, s. 184 – 185.

⁴⁴ Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 162.

Zdravotní péči v Rousínově zajišťoval do konce dvacátých let MUDr. Bohumil Vepřovský, k němuž přibyl jako druhý praktický lékař v Rousínově MUDr. Hynek Patloka. Když v roce 1932 odešel Vepřovský na odpočinek do Sečkovic, převzal jeho praxi MUDr. Alois Sklenář. Zemřelého dr. Patloka vystřídal v polovině třicátých let MUDr. Alois Hotař. Na konci třicátých let byli tedy v Rousínově dva poměrně mladí a pro svoji praxi dostatečně vybavení lékaři, za nimiž chodili pacienti nejenom místní, nýbrž i ze širokého okolí. Ve třicátých letech už zde působili rovněž dva zubní technici. Zdravotnickou službu doplňovala místní lékárna.⁴⁵ S rostoucím nebezpečím napadení republiky nacistickým Německem se zvyšovala aktivita Červeného kříže, který v roce 1937 měl v Rousínově více jak 360 členů. Stejně jako v ostatních místech se i v Rousínově podařilo potlačit nakažlivé nemoci očkováním. Po epidemii španělské chřipky v letech 1919 – 1920 docházelo ke smrtelným případům následkem infekčních chorob už jen zřídka.⁴⁶

Zvěrolékařskou službu zajišťoval místní zvěrolékař Jan Polach, který také vykonával dozor i na obecních jatkách. Obec musela dbát i na hygienu zboží, které se prodávalo v jejím obvodu. Do vypuknutí hospodářské krize se často na tržišti prodávalo zboží, které bylo vyloženo pouze volně na zemi. Ve třicátých letech dalo rousínovské obecní zastupitelstvo zřídit pro prodej potravin stánky a poskytovalo je, samozřejmě za příslušný poplatek, jednotlivým trhovcům.⁴⁷ V Rousínově přirozeně existovaly i obvyklé stálé prodejny potravinářských a průmyslových výrobků. V průběhu roku 1938 k nim přibyla i nová prodejna obuvi Bat'a, zřízená téměř půlmilionovým nákladem v bývalém domě Jana Lampla naproti kostelu.⁴⁸

Poštovní a telegrafní úřad byl umístěn v domě č. p. 67. Do obvodu rousínovské pošty patřilo 11 obcí (Rousínovec, Kroužek, Slavíkovice, Velešovice, Holubice, Vítovice, Královopolské Vážany, Habrovany, Olšany, Čechyně, Komořany). Do podzimu roku 1935 byl poštmistrem Alois Kadlčík, po něm pak František Pospíšil, rodák z Habrovan.⁴⁹

⁴⁵ Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 194.

⁴⁶ Tamtéž, s. 194.

⁴⁷ Tamtéž, s. 194 - 195.

⁴⁸ Tamtéž, s. 206.

⁴⁹ Tamtéž, s. 190 – 191.

2.3 Obyvatelstvo

Vývoj obyvatelstva v Rousínově ve 20. a 30. letech nám nejlépe dokládají dvě sčítání lidu, která se uskutečnila v roce 1921 a 1930.

První sčítání obyvatel v Rousínově proběhlo na základě zákona z 8. dubna 1920, dne 15. února 1921. V Rousínově bylo napočítáno celkem 1 649 obyvatel. Bylo to o 23 méně než při posledním sčítání v roce 1910. Úbytek obyvatelstva nebyl způsoben jen ztrátami na bojištích první světové války, ve které položilo své životy 51 rousínovských občanů, nýbrž také epidemií španělské chřipky v letech 1918 – 20, kdy vlivem oslabení z podvýživy podlehl chřipkovému onemocnění i hodně mladých lidí. Díky použité sčítací metodě byl výsledek prvního sčítání obyvatelstva v Rousínově zkreslen. Jako obyvatelé se v každém místě počítali totiž jen lidé, kteří v daný den v obci nocovali. Jelikož množství rousínovských dělníků v té době ještě dojíždělo za prací do Brna a vraceli se až na neděli, nebyli podchyceni v místě svého stálého bydliště. Celkem 1 567 obyvatel uvedlo českou národnost (tehdy uváděnou jako československou), židovskou národnost uvedlo 56 občanů, německou osm a tzv. cizozemců (Rumuni, Maďaři aj.) bylo 18. Z celkového počtu obyvatel bylo 789 mužů a 860 žen. Bylo také napočítáno 282 domů, z toho v bývalé křesťanské obci 164 domů a v židovské 118 domů. Bytů bylo celkem 418.⁵⁰

Další sčítání lidu se konalo 1. prosince 1930. Podle získaných údajů vzrostl počet obyvatel Rousínova na 2 004. Československou národnost uvedlo 1 931 obyvatel, německou 31, židovskou 27, tzv. cizozemců bylo 14 a jeden uvedl národnost „jinou“. Domů bylo napočítáno již 350 (kromě toho byla při sčítání zaznamenána v katastru Rousínova 2 pojízdná obydlí s 15 obyvateli). Jak vidíme z porovnání výsledků obou sčítání lidu, tak se Rousínov během necelých deseti let rozrostl o 355 obyvatel a 68 domů.⁵¹

Ze statistik můžeme rovněž vyčíst proměny, k nimž došlo v oblasti náboženského vyznání. V Rousínově působili v prvních letech republiky českobratrští kazatelé, avšak bez zvláštních výsledků. Katoličtí kněží i nadále udržovali svým vlivem většinu obyvatel při římskokatolickém vyznání. Ovšem i v Rousínově, tak jako jinde v okolí, se krátce po získání samostatnosti začaly objevovat případy výstupů z římskokatolické církve. Mnozí z bývalých katolíků přecházeli k nově založené (v roce 1920)

⁵⁰ Čáda, F., Janák, J., Hladký, S.: Rousínov - Dějiny a socialistická přítomnost, Brno 1982, s. 181.

⁵¹ Tamtéž, s. 181.

Československé církvi nebo zůstali bez vyznání. Zejména na konci roku 1920 a počátkem následujícího roku se tyto výstupy množily. Objevovaly se hlavně u inteligence, ale i mezi živnostníky a v neposlední řadě též mezi mladými dělníky. Někteří lidé v průběhu poměrně krátké doby také několikrát svoji konfesijní příslušnost změnili. V roce 1921 bylo v Rousínově 1 509 katolíků, devět evangelíků, 16 československých bratří, 64 občanů izraelského vyznání, 48 obyvatel bez vyznání a tři jiného vyznání. V roce 1930 poklesl počet katolíků v poměru k ostatním náboženským skupinám na 80,4 %, tj. 1 613 obyvatel Rousínova. K Československé církvi se hlásilo již 138 občanů (6,8 %), k izraelskému vyznání 31 občanů, k evangelické církvi 34 a 182 jich bylo bez vyznání. Zbytek měl jiné nebo neudané náboženství.⁵²

Jak již bylo výše uvedeno, žilo v Rousínově na počátku třicátých let 20. století pouze 27 Židů, což představovalo jen malé procento z velké židovské komunity z poloviny 19. století, kdy v Rousínově bylo napočítáno, dle údajů z roku 1857, 1 148 Židů, což byl nejvyšší písemně doložený počet v celé historii města. Tito Židé se v období první republiky věnovali převážně obchodu a jinému drobnému podnikání. Jejich krámky se nacházely v okolí městské radnice, tři obchůdky Gustava Lampla dokonce přímo v této budově, další pak v jednotlivých židovských domech. Přestože se krámky začaly od dvacátých let postupně bourat, neboť některé z nich byly již dosti zchátralé, několik jich fungovalo až do počátku okupace. Podobný osud potkal i některé další původní židovské stavby. Například v roce 1937 si křenovické Hospodářské družstvo vystavělo v Rousínově sýpku na místě původního domu Žida Löwa, jenž se tehdy nacházel vedle Lidového domu. Po nástupu Adolfa Hitlera k moci se postupně začaly stahovat černé mraky i nad rousínovskými Židy. Po úplném obsazení Československé republiky německými vojsky dne 15. března 1939 nacházíme v Rousínově už jen rodinu Bagarovu, Deutschovu, Gottlobovu, Kudličkovu a Lamplovu. Několik rousínovských Židů, kteří dokázali včas pochopit vážnost situace, se pokusilo odejít především do Palestiny, Ameriky či do Anglie. Ostatní místní Židé se rozhodli zůstat ve svém rodném městě, anebo už zcela propásli jakoukoliv možnost k odchodu, přestože někteří měli dokonce již své věci odeslány do nových domovin. Velice zajímavá zmínka, jež se váže k této problematice, je zaznamenána v obecní kronice. Zde máme možnost dozvědět se o tom, jak tuto situaci viděli samotní Židé. Například syn Rudolfa Gottloba přiznával, že jsou ještě možnosti odchodu, ale povolení spolu s cestou jsou příliš drahá.

⁵² Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 139 a 162; Čáda, F., Janák, J., Hladký, S.: Rousínov - Dějiny a socialistická přítomnost, Brno 1982, s. 182.

Vše prý stojí asi 10 až 15 tisíc korun, a proto se rozhodl zůstat. K této zprávě je také připojena poznámka kronikáře: „*I v době pro ně tak nebezpečné jsou na ty krejčary příliš opatrní.*“ Tragickým dnem pro rousínovské Židy se stal 15. březen 1942, kdy byli všichni shromážděni na náměstí, jejich průvod pak prošel za policejní asistence obcí až na vlakové nádraží, odkud byli transportováni do Brna, odtud pak do Terezína a následně dále na Východ do nacistických vyhlazovacích táborů. Nacistické počínání v koncentračních či vyhlazovacích táborech nepřežila, až na pár výjimek, většina členů místní židovské komunity.⁵³

2. 4 Školství

Na počátku československé samostatnosti mělo školství v Rousínově již dlouholetou tradici. Bezprostředně po ukončení první světové války se však ještě určitý čas potýkalo s otázkou obsazení učitelských míst. Tento problém se postupně řešil s příchodem demobilizovaných učitelů. Učební prostory se nacházely v nové školní budově č. p. 7, vystavěné v letech 1904 – 1905 a v tzv. staré škole č. p. 84, postavené v letech 1814 – 1815. Nové obecní zastupitelstvo rozhodlo na své první schůzi 10. července 1919 o spojení chlapecké měšťanské školy s pětiletou obecnou školou a o zřízení společné správy. Dívčí měšťanská škola měla být oddělena a spravována zvlášť. K tomuto oddělení došlo začátkem školního roku 1921/1922. Ředitelem dívčí měšťanské školy se stal Josef Ambrož.⁵⁴

V roce 1919 požádalo obecní zastupitelstvo opětovně o souhlas ke zřízení odborné stolařské pokračovací školy s denním vyučováním. Žádost byla tentokrát kladně vyřízena a stolařská škola našla prozatímní umístění v upravené budově staré školy. Rousínovští představitelé usilovali, aby tato škola byla od počátku státní, ale jejich snaha se zatím ještě nesečkala s úspěchem. Na počátku dvacátých let existovala v Rousínově už také odborná škola pro ženské oděvnictví. V roce 1924 přibyla ještě v obci lidová hospodářská škola pro rolnický dorost.⁵⁵ Naopak v roce 1919 zde zanikla židovská konfesijní škola, která měla už jen několik žáků. Její zrušení souviselo se spojením správy křesťanské a židovské obce.⁵⁶

⁵³ Čech, M.: Židé v Rousínově, Rousínov 2005, s. 12 – 16, 18.

⁵⁴ Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 130 a 140.

⁵⁵ Tamtéž, s. 128 – 129 a 151.

⁵⁶ Čech, M.: Židé v Rousínově, Rousínov 2005, s. 40.

Po stránce správní patřily školy v Rousínově a okolí do vyškovského dohlédacího obvodu, Bučovsko se Slavkovskem tvořilo v rámci vyškovského politického okresu další dohlédací obvod. Z Rousínova byl okresním školním inspektorem např. Antonín Kotrlý, který však pro svou činnost za války, kdy vykonával funkci vládního komisaře v Rousínově, byl po vzniku Československa mezi učitelstvem značně nepopulární a nakonec byl přinucen v roce 1921 se své inspektorské funkce vzdát.

Poměrně širokou pravomoc v otázkách rousínovské školní správy měly místní školní rady. Předsedou školní rady byl starosta obce. Funkce, s nimiž bylo spojeno vedení písemné agendy a vykonávání jiných časově náročných prací, měli vesměs učitelé. Hlavní starostí školních rad bylo zabezpečení chodu škol po hmotné stránce. K tomuto účelu disponovaly poměrně velkými částkami. Například školní rozpočet v Rousínově na rok 1933 činil 41 320 a 19 550 Kč mimořádného rozpočtu.⁵⁷ Místní školní rady, jakožto veřejné úřady, byly odpovědny obecnímu zastupitelstvu a podléhaly státnímu dozoru.

Pro vývoj základního školství v Rousínově byl významný rok 1931, kdy byly výnosem zemské školní rady sloučeny měšťanské školy chlapecká a dívčí v jeden celek. Současně byla opět oddělena obecná škola od měšťanské školy. Na podzim téhož roku byla slavnostně otevřena nová budova pro průmyslovou stolařskou pokračovací školu. Provoz v moderní školní budově, postavené na pozemku darovaném Občanskou záložnou, byl však zahájen s poměrně málo žáky, neboť i v této oblasti se negativně projevil vliv světové hospodářské krize.⁵⁸

V pětitřídní obecné škole v Rousínově se v druhé polovině třicátých let učilo zhruba 150 – 160 žáků. Bylo zde sedm učitelů všeobecných předmětů a tři učitelé náboženství. Na měšťanské škole působilo v téže době 13 učitelů a jeden katecheta. Školu navštěvovalo více jak 300 žáků, z nichž jedna třetina byla z Rousínova a ostatní docházeli nebo dojížděli z okolních obcí. Pokud měla rousínovská mládež zájem o studium na středních školách, jezdila do Vyškova nebo do Brna.⁵⁹

V roce 1936 vyšel nový školský zákon, podle něhož se měly zřizovat tzv. újezdní měšťanské školy. Měly umožnit i vesnickým dětem získat úplné základní všeobecné vzdělání. Také Rousínov se měl stát sídlem újezdní měšťanské školy, jež sem byla k 1. září 1938 umístěna. Její obvod měl zahrnovat Rousínov, Rousínovec, Slavíkovice,

⁵⁷ Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 166.

⁵⁸ Tamtéž, s. 163.

⁵⁹ Tamtéž, s. 195.

Kroužek, Královopolské Vážany, Vítovice, Habrovany, Olšany, Tučapy, Podbřežice, Dražovice a Holubice. Odpadalo placení školného, neboť úhrady na zřizování a provoz školy nesly rovnoměrně školní újezd, okres a země. V Rousínově se ovšem měly pro tuto nově zřizovanou školu přistavovat místnosti k dosavadní měšťance. Po mnichovské dohodě, v období druhé republiky, však nebyly k dispozici finanční prostředky na výstavbu těchto objektů. Roku 1939 byla sice ještě ustavena újezdní školní rada, jejímž předsedou byl František Janda, ale za okupace byl celý projekt odsunut na neurčito.⁶⁰

Ve dvacátých a třicátých letech probíhaly v Rousínově také večerní kurzy učiva měšťanské školy pro dělníky. Kurzy pořádala Místní osvětová komise s podporou rousínovské školní rady. Kurz trval zpravidla sedm měsíců. Vyučovalo se třikrát až čtyřikrát týdně po třech hodinách. Školu v průměru navštěvovalo 25 žáků.⁶¹

První republika nepřinesla změny ve školství pouze po stránce organizační, ale také po stránce změny vnitřní náplně vyučování. Zejména došlo k poklesu vlivu církve a významu náboženství ve škole. Děti již nebyly nuceny, na rozdíl od dob Rakousko-Uherska, zúčastňovat se výuky náboženství. Oproti dřívější římskokatolické orientaci se ve škole zdůrazňoval význam husitské tradice. Školní rok končil pravidelně připomínkou upálení Jana Husa. V roce 1925 byl 6. červenec prohlášen státním svátkem. Velkými akcemi se ve škole v roce 1924 připomínalo také 500. výročí úmrtí Jana Žižky.

Učitelům se otvíral širší prostor pro pedagogické novátorství a nové vyučovací metody. Mezi průkopníky nových vyučovacích postupů, kteří působili v Rousínově, patřil například Antonín Grác. Narodil se roku 1894 v Podbřežicích a působil na obecné škole v Marešicích a v Rousínově, potom na měšťanské škole v Modré na Slovensku, odkud se opět vrátil na měšťanku do Rousínova. Byl autorem příkladné biologické výstavy v rousínovské škole a významně se podílel na přípravě školské expozice na Výstavě soudobé kultury v Brně roku 1928. Od tohoto roku působil mimo Rousínov. Napsal mnoho článků a publikací, zvláště učebnic pro měšťanské školy z oboru biologie, geologie a hygieny školního vyučování. Pořádal také řadu přednášek, a to i v zahraničí. Přispíval do řady teoretických pedagogických časopisů a byl členem redakční rady časopisu Tvořivá škola.⁶²

⁶⁰ Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 217; Čáda, F., Janák, J., Hladký, S.: Rousínov - Dějiny a socialistická přítomnost, Brno 1982, s. 211.

⁶¹ Měšťanská dívčí škola Rousínov 1921 – 1953, s. 35; Obecná a měšťanská škola chlapecká Rousínov 1928 – 1961, s. 31 a 46.

⁶² Čáda, F., Janák, J., Hladký, S.: Rousínov - Dějiny a socialistická přítomnost, Brno 1982, s. 212.

Literární činností se z rousínovských učitelů zabýval například Josef Komárek, narozený roku 1893 v Kojátkách, který napsal knihu *Naši rodáci a krajané* s podtitulem *čtení o našich význačných rodácích a krajanech pro školy měšťanské a obecné – pomocná učebnice přihlížející k místním a krajovým potřebám kraje vyškovského*. Šlo vlastně o literárněhistorickou příručku, jež obsahovala oddíly věnované představitelům literatury, malířství, hudby a průmyslu.⁶³

Za vedení učitelů Antonína Gráce, Josefa Komárka a Antonína Travěnce připravili žáci rousínovské měšťanky ukázky svých prací pro pavilón školství na Výstavě soudobé kultury v Brně v roce 1928. Kromě již uvedené biologické expozice zde ještě byly plastické mapy a školní laboratoř. O publikační činnosti na úseku vlastivědném se zasloužil Ladislav Furman, autor několika významných učebnic.⁶⁴

Na měšťanské škole v Rousínově působil v letech 1915 až 1920 také František Götz, literární kritik, dramatik, dramaturg a později i programový mluvčí Literární skupiny. Napsal velké množství literárně kritických statí, zabýval se teorií literatury a byl autorem i několika románů. Zvláštní místo v jeho tvorbě zaujímaly především otázky českého i světového dramatického umění. Patřil také k hlavním iniciátorům a přispěvatelům časopisu *Host*.⁶⁵

Za zmínku stojí i jména dalších dlouholetých učitelů působících v Rousínově jako např. František Boček, Vladimír Hudeček, Jan Fröhlich (katecheta), František Juříček, Josef Skopal a Vítězslava Šoupalová.

Nutno ještě poznamenat, že rousínovští učitelé byli zapojeni i do široké veřejné činnosti. Podíleli se na kulturní, tělovýchovné i osvětové práci a byli aktivní i v mnoha nejrůznějších spolcích a organizacích.

2. 5 Spolková a kulturní činnost

Spolkové dění v Rousínově mělo při vzniku Československé republiky již bohatou tradici. Největší aktivitu v obci vyvíjela tělovýchovná jednota Sokol, dále zde působil např. Sbor dobrovolných hasičů, Národní jednota, Junák, sportovní klub atd. V Rousínově existovaly také spolky hospodářské povahy jako například Spolek

⁶³ Čáda, F., Janák, J., Hladký, S.: *Rousínov - Dějiny a socialistická přítomnost*, Brno 1982, s. 212.

⁶⁴ Tamtéž, s. 212.

⁶⁵ Tamtéž, s. 212.

kontrolních vah. Rousínovští občané se také podíleli na činnosti různých hospodářských družstev.

Sokol

Mezi neaktivnější a největší prvorepublikové organizace patřila především sokolská tělovýchovná jednota, jejíž činnost se ovšem neomezovala jen na tělovýchovu. Oficiální název tohoto hnutí byl Československá obec sokolská (ČOS).

Rousínovský Sokol byl založen jako jedna z nejstarších jednot na Moravě roku 1871. V roce 1875 však zanikl, aby byl obnoven teprve roku 1897. V letech 1914 – 1918 byla jeho činnost opět přerušena, tentokrát první světovou válkou, ale okamžitě po vyhlášení československé samostatnosti začali členové rousínovského Sokola vyvíjet velkou aktivitu. Jejím oficiálním výrazem bylo zvolení nového výboru na valné hromadě dne 12. ledna 1919. V únoru téhož roku byla i v Rousínově při Sokole ustavena tzv. Národní stráž, jejíž členové plnili pomocné funkce při udržování veřejného pořádku. Zároveň byli sokolové vyzváni ke vstupu do tvořící se československé armády, která bojovala na jižním a východním Slovensku proti Maďarům a od června 1919 také proti Slovenské republice rad. Rousínovský Sokol aktivně podporoval československé vojsko na Slovensku, a to nejen branci, nýbrž i materiálně a morálně (například sbírkou knih).⁶⁶

Sokol Rousínov měl k 31. prosinci 1919 necelých 200 dospělých členů, přes 40 dorostenců a na 80 žáků. V tomto roce byla přechodně přidružena k jednotě Sokol Nový Rousínov také jednota Vítovice. V říjnu 1920 se místo ní připojily k rousínovskému Sokolu Dražovice, v roce 1922 ještě pobočka v Královopolských Vážanech a v Podbřežicích.⁶⁷

V listopadu 1920 uposlechla rousínovská organizace nařízení svého nadřízeného orgánu – sokolské župy – a zřídila brannou četou v síle osmi mužů. Ti měli nařízeno držet pohotovost v kritických prosincových dnech pro případ potlačování dělnických demonstrací a nepokojů.

Sokol Rousínov dokázal ve dvacátých letech neustále rozšiřovat svou členskou základnu: k 31. prosinci 1921 měl 234 dospělých členů, na konci roku 1925 to bylo 236 členů a k 31. prosinci 1931 dokonce 268 členů. Ve třicátých letech počet členstva opět

⁶⁶ Čáda, F., Janák, J., Hladký, S.: Rousínov - Dějiny a socialistická přítomnost, Brno 1982, s. 119 – 120, 213.

⁶⁷ Tamtéž, s. 212.

zvolna klesal k hranici 200 členů.⁶⁸ Za zmínku stojí i někteří dlouholetí rousínovští sokolští činovníci, jako např. Antonín Macháček, Josef Ambrož, Josef Horáček a další. I když hlavní těžiště sokolské práce mělo spočívat v tělovýchovné činnosti, bylo značné procento tzv. necvičících, tj. přispívajících členů.

Poměrně rozsáhlá byla rovněž kulturní činnost rousínovského Sokola. Do roku 1932 měl Sokol Rousínov propůjčeno jeviště a kulisy od místní Národní jednoty a pravidelně pořádal ochotnická divadelní představení. Například v březnu 1920 sehrál drama A. Jiráska *Otec*, 28. srpna 1920 Mahenovo *Mrtvé moře* a o Vánocích téhož roku Kvapilovu pohádku *Princezna Pampeliška*. Kromě dramatického odboru byla v Sokole ustavena i osvětová komise, avšak její akce byly velmi málo navštěvovány. Větší úspěch měly různé taneční zábavy, silvestrovské oslavy, letní karnevaly apod., které Sokol rovněž pořádal. Naproti tomu se s malým ohlasem setkávaly koncerty a jiné hudební produkce vážnějšího rázu. Přínosem pro kulturní život Rousínova bylo také získání koncese na kino počátkem dvacátých let.⁶⁹

Pasivita velké části členstva se projevila právě v souvislosti s výstavbou sokolovny s kinem na místě bývalé obecní sladovny, kterou Sokol v roce 1927 za 150 000 Kč odkoupil a svépomocí demoloval. Materiál získaný z bouračky byl z větší části využit ke stavbě sokolovny, jejíž výstavba byla dokončena v roce 1931. Přestože výroční schůze 22. ledna 1928 odhlasovala pro každého člena pracovní povinnost ve výši 100 hodin při stavebních pracích, konstatoval hospodář a stavební odbor dne 22. ledna 1933, že tato brigáda z 90 % zklamala. Po finanční stránce přinesla výstavba rousínovskému Sokolu velké zadlužení – více než půl milionu Kč, avšak provoz kina znamenal značný pravidelný příjem. Až do počátku hospodářské krize (roku 1930) činily tržby okolo 25 000 Kč ročně, v letech hospodářské krize ovšem poklesly až na pouhých 8000 Kč.⁷⁰ Zároveň začala sokolská organizace v Rousínově ztrácet své členy, hlavně z řad dělnictva, kteří nemohli platit příspěvky, a protože ztratili práci v nábytkářském průmyslu, odcházeli z obce. Funkcionáři Sokola dbali na pravidelné umořování a splácení dluhu, takže se ho počátkem okupace podařilo snížit na polovinu. V roce 1938 se více jak 100 členů rousínovského sokola zúčastnilo X. všesokolského sletu, který byl uspořádán na paměť 20. výročí vzniku ČSR.⁷¹

⁶⁸ Čáda, F., Janák, J., Hladký, S.: *Rousínov - Dějiny a socialistická přítomnost*, Brno 1982, s. 212

⁶⁹ *Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954*, s. 141.

⁷⁰ Čáda, F., Janák, J., Hladký, S.: *Rousínov - Dějiny a socialistická přítomnost*, Brno 1982, s. 214.

⁷¹ *Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954*, s. 212 – 213.

V Rousínově také působily levicově smýšlející organizace. Největší z nich byla Dělnická tělovýchovná jednota (DTJ), založená v únoru 1910. Rousínovská DTJ byla začleněna do XX. okresu DTJ. V roce 1921 se stal Rousínov také sídlem 20. okresu nově vzniklé Federace dělnických tělovýchovných jednot (FDTJ), která byla v roce 1926 přejmenována na Federaci proletářské výchovy (FTP). Výraznou postavou rousínovské DTJ a posléze FDTJ se stal Klement Gottwald, který působil v letech 1920 – 1921 v Rousínově, kde pracoval jako stolařský dělník v nábytkářské firmě Tusculum.

V létě roku 1925 byl v Rousínově založen oddíl Spartakových skautů práce, který spadal pod XX. okres FDTJ. Tento oddíl měl číslo 205 a jeho vůdcem byl Antonín Šperling.⁷²

Za zmínku stojí ještě odbočka Svazu přátel SSSR, která byla v Rousínově založena počátkem roku 1935. Tato odbočka soustředila především zájemce o dění v Sovětském svazu.

Sbor dobrovolných hasičů

K nejvýznamnějším organizacím v každé obci patřily za první republiky sbory dobrovolných hasičů. V Rousínově byl hasičský sbor obnoven v roce 1893. Dne 10. dubna 1893 se konala přednáška o poslání hasičstva a o týden později se sešla ustavující schůze, na které byl založen Dobrovolný hasičský sbor, jehož zakladatelkou byla obec. Do čela sboru byl zvolen za předsedu řídicí učitel Jan Růžička, který vedl sbor až do roku 1913. Prvním náčelníkem byl Antonín Götzl a jednatelem František Pešta. Sbor byl začleněn do IX. župy hasičské na Moravě „Palacký“, v níž byly sbory slavkovského soudního okresu.⁷³ Do rozpadu Rakousko-Uherska byla nadřízenou organizací hasičských sborů na Moravě Ústřední jednota moravskoslezských dobrovolných sborů hasičských, založená 9. září 1883 ve Slavkově. Po vyhlášení československé samostatnosti vznikl roku 1919 Svaz dobrovolného hasičstva československého s pěti zemskými jednotami. Moravská zemská hasičská jednota se dělila do jednotlivých žup (v roce 1932 jich bylo šedesát), které v podstatě odpovídaly soudním okresům. V rousínovském sboru byli původně i členové z obcí ze širšího okolí, a to až do doby, než se v dalších obcích ustavily samostatné hasičské organizace.

⁷² Čáda, F., Janák, J., Hladký, S.: Rousínov - Dějiny a socialistická přítomnost, Brno 1982, s. 193.

⁷³ Marišler, J.: 100 let Požárního sboru města Rousínova, Rousínov 1993, s. 5 – 6.

Pět roků po založení, v roce 1898, čítal sbor 30 činných členů. Náčelníkem v té době byl zvolen Antonín Šperling, jednatelem podnikatel R. Osolsobě. Tohoto roku měl sbor k dispozici parní čtyřkolovou stříkačku, starou ruční stříkačku, posunovací žebř, lezecké žebře, hadice, výstroj a výzbroj pro členy. Uvedený inventář měl cenu asi 1 600 zlatých. V prvních pěti letech své existence se rousínovský sbor podílel na likvidaci dvanácti domovních a dvou sklepních požárů.⁷⁴

V roce 1913 odstoupil z funkce předsedy Jan Růžička a usnesením valné hromady byl jmenován za svoje zásluhy prvním čestným předsedou a členem výboru. Na jeho místo byl zvolen za předsedu MUDr. Jan Vepřovský. Do dalších funkcí byli zvoleni: Jan Kotrlý, František Vojtěch, Karel Frank a další. V tomto roce čítal sbor již 93 členů. V průběhu roků 1900 – 1914 se sbor zúčastnil několika velkých požárů, jako byl například požár dílny Jana Osolsobě v roce 1901. Výzbroj a výstroj hasičského sboru byla v této době skladována po stodolách a volných místech. V roce 1910 bylo postaveno hasičské skladiště u městských jatek a veškeré vybavení sboru tam bylo uloženo.⁷⁵

Činnost hasičstva byla silně narušena první světovou válkou. Oficiálně byla obnovena na valné hromadě dne 22. března 1919. Předsedou se stal Karel Frank a tuto funkci zastával po celé období dvacátých let. Získal si tak značné zásluhy o organizaci hasičů v Rousínově. Na valné hromadě dne 15. února 1930 se stal na základě jednomyslného usnesení členstva druhým čestným předsedou Sboru dobrovolných hasičů v Rousínově.⁷⁶

Ještě před první světovou válkou dostali hasiči zařízení na čerpání vody (hydrofor) a tři dvojčinná ruční čerpadla (berlovky se stálým proudem). Náradí a majetek rousínovského sboru byly v roce 1921 pojištěny u Hasičské pojišťovny na dvacet tisíc korun. Vzhledem k tomu, že v Rousínově ani v okolních obcích neexistovaly až do třicátých let vhodně rozmístěné vodní nádrže, bylo zapotřebí mít neustále k dispozici poměrně značné množství požárních hadic, jejichž životnost byla ovšem omezena. Inventář sboru byl doplněn v lednu 1922 novou tzv. kombinovanou stříkačkou v celkové ceně 19 000 Kč. V roce 1925 byl zakoupen na hasičské výstavě v Brně mechanický žebř za 5620 Kč. Hasičský sbor si vedl svou vlastní pokladnu, inventář však byl majetkem obce. Prostředky se získávaly jednak z příspěvků

⁷⁴ Marišler, J.: 100 let Požárního sboru města Rousínova, Rousínov 1993, s. 6.

⁷⁵ Tamtéž, s. 6 – 7.

⁷⁶ Tamtéž, s. 7.

přispívajících členů, jichž bylo v období první republiky přibližně 220, jednak z výtěžků různých sbírek a vlastních zábavních podniků. Téměř každý rok až do počátku hospodářské krize se pořádaly hasičské plesy, od roku 1928 se na počátku května konaly floriánské hody. Tyto zdroje příjmů nebyly ani pravidelné, ani dostatečné, a proto výbor často žádal obecní zastupitelstva Rousínova, Rousínovce, Slavíkovice, Kroužku a Královopolských Vázan o finanční podpory. Tyto podpory se scházely nepravidelně. Například obecní zastupitelstvo Rousínova přislíbilo již v roce 1924 dávat ročně pro účely hasičského sboru tisíc korun, avšak až do roku 1934 musel mnohdy sbor tento závazek obci připomínat. Zvláštní finanční prostředky byly potom určeny ještě na podpory při úrazech a úmrtích hasičů. Činní členové byli do roku 1926 kromě toho pojištěni u Hasičské pojišťovny.⁷⁷

Členové hasičského sboru v Rousínově konali pod velením náčelníka, podnáčelníků a četařů pravidelná cvičení s hasičskou výzbrojí. Čas od času se pořádala větší okrsková nebo i župní cvičení. Zdařilý byl župní sjezd hasičstva v Rousínově pořádaný 14. června 1925, kdy při této příležitosti byli zakládající a dlouholetí členové sboru vyznamenáni čestnými diplomy.

V roce 1932 dostali rousínovští hasiči v prostorách staré školy skladiště, které jim konečně vyhovovalo. Zde zůstala zbrojnice až do doby okupace, kdy se musela na čas odstěhovat do přízemních prostor radnice, kde ovšem výstroj vlhkem trpěla. Roku 1931 získal sbor také motorovou stříkačku v ceně 31 000 Kč, která byla již delší dobu zapotřebí. Stříkačka se převážela k ohni pomocí motorového vozidla, a protože sbor žádné auto nevladnil, podléhala auta soukromníků v Rousínově povinnosti (podle vypracovaného rozdělovníku služeb) poskytovat v případě potřeby přípřež. Zároveň byla nabídnuta sboru v Rousínovci stará stříkačka i s hadicemi za 8000 Kč. Inventář rousínovského sboru byl v roce 1931 pojištěn na 45 000 Kč. I přes odpisy byla výstroj pravidelně doplňována, takže její hodnota neustále přesahovala až do doby okupace 40 000 Kč. Se zřízením zbrojnice ve staré škole získali rousínovští hasiči konečně i spolkovou místnost.⁷⁸

Zatímco se počet přispívajících členů podstatně neměnil, počet činných členů se postupně od roku 1931 snižoval (1931 – 33; 1934 – 24; 1939 – již jen 18 členů). Tento úpadek zájmu o práci ve sboru nepochybně souvisel s celkovou hospodářskou situací.

⁷⁷ Marišler, J.: 100 let Požárního sboru města Rousínova, Rousínov 1993, s. 7 – 8; Čáda, F., Janák, J., Hladký, S.: Rousínov - Dějiny a socialistická přítomnost, Brno 1982, s. 216.

⁷⁸ Marišler, J.: 100 let Požárního sboru města Rousínova, Rousínov 1993, s. 8; Čáda, F., Janák, J., Hladký, S.: Rousínov - Dějiny a socialistická přítomnost, Brno 1982, s. 216 – 217.

Ke konci třicátých let se rousínovští hasiči zapojili také do hnutí na obranu republiky proti fašismu a do civilní protiletecké ochrany. Na důležitosti nabyt v této době tzv. samaritánský sbor, jehož členové byli cvičeni v poskytování první pomoci. Od roku 1936 také existoval ženský sbor, do něhož se zpočátku přihlásilo 10 žen. Významnou společenskou událostí v Rousínově byl hasičský sjezd, uspořádaný 14. července 1929 při příležitosti první stolařské prodejní výstavy.⁷⁹

Za období první republiky zasahoval rousínovský sbor u několika desítek požárů v místě i okolí, při živelních katastrofách a jiných událostech. Svou obětavostí zachránil značné materiální hodnoty i lidské životy. Dokládá to skutečnost, že do hasičské pokladny zasilali podnikatelé, pojišťovny i jednotliví občané po úspěšných zásazích finanční příspěvky. Při plnění svých povinností nasazovali hasiči i své zdraví a životy. Například v červnu 1925 zahynul B. Medek, v prosinci 1931 náčelník župy a rousínovského sboru K. Doležel.

V Rousínově existoval ještě na počátku dvacátých let také německý hasičský sbor, pravděpodobně v židovské obci. Neměl zřejmě příliš velký význam a ani nebyl schopný větších akcí. Byl likvidován v roce 1927. Jeho členstvo většinou přestoupilo do českého sboru a předalo mu zároveň i svůj inventář.⁸⁰

Rousínovští hasiči pomáhali také zakládat organizace hasičů v okolí. A tak v roce 1928 byl založen sbor ve Slavíkovcích a v roce 1932 v Rousínovci, Královopolských Vážanech a Kroužku.

Nutno ještě podotknout, že sbory dobrovolných hasičů v Rousínově a okolí byly ke konci třicátých let na úrovni odpovídající dobovým požadavkům.

Národní jednota

Rousínovský odbor Národní jednoty, založený 6. srpna 1900, patřil do vyškovského okrsku, který podléhal Ústředí Národní jednoty pro jihozápadní Moravu se sídlem v Brně. Rousínovský odbor patřil k nejstarším na okrese.⁸¹ V samotném Vyškově byla Národní jednota založena až v roce 1907.

Národní jednoty založené v 19. století měly národně obranný charakter. Po roce 1918 se jejich činnost zaměřovala na pomoc českým menšinám v pohraničí a na práci

⁷⁹ Marišler, J.: 100 let Požárního sboru města Rousínova, Rousínov 1993, s. 8 – 9.

⁸⁰ Čáda, F., Janák, J., Hladký, S.: Rousínov - Dějiny a socialistická přítomnost, Brno 1982, s. 217.

⁸¹ Archivní pomůcka - Inventář k fondu odbor Národní jednoty v Rousínově (1918 – 1938), s. 2.

mezi českým obyvatelstvem na tzv. německých ostrůvcích. Rousínovský odbor se spolu s legionáři zúčastnil v prvních poválečných letech okázalých národních akcí ve vesnicích německého ostrůvku na Vyškovsku. V letech 1923 – 1925 se celý vyškovský okrsek, jistě z podnětu rousínovské odbočky, velice houževnatě snažil prosadit vytvoření tzv. Velkého Rousínova, který měl vzniknout připojením Čechyně, v níž byla většina německých nebo poněmčených rodin. Kromě toho měly být k Rousínovu připojeny i sousední české vesnice Rousínovec a Kroužek.⁸² Čechyňští Němci by v takovém správním obvodu rázem představovali celkem bezvýznamnou menšinu (čítající asi 200 osob), a proto uvedený plán narazil na jejich houževnatý odpor. Záležitost se projednávala dokonce i na vládní úrovni, ale nakonec se celý plán nerealizoval. České obyvatelstvo Čechyně bylo trvale svěřeno do péče rousínovského odboru Národní jednoty.

Zájem o aktivní činnost byl však velmi malý. V roce 1926 bylo v rousínovském odboru Národní jednoty na papíře celkem 209 členů, kteří se většinou omezili jen na složení členského příspěvku a dalších akcí se zúčastňovali jen sporadicky. Postupně se snižoval i celkový počet členstva – například v roce 1935 to bylo již jen 154 členů.⁸³ Roční příspěvky členů byly tři koruny. Odbočka pořádala každoročně letní slavnost, z jejíhož výtěžku pak uskutečňovala o Vánocích nadílku pro české děti v Čechyni. Rozdávala jim šaty, prádlo a obuv v ceně od 1 000 do 1 500 Kč. Kromě toho byly přibližně stejně podělovány i chudé děti v Rousínově. Členové výboru občas pořádali různé sbírky i ve svých řadách.⁸⁴

Kromě členských příspěvků měla Národní jednota také příjem z propůjčování svého jeviště, kulis a dalšího divadelního zařízení rousínovskému Sokolu. Ten se zavázal sehrát jedno představení ročně v jejich prospěch. Přesto i potom občas sehráli členové Národní jednoty vlastní divadlo. Hlavní práci rousínovského odboru Národní jednoty zastával její výbor, v němž pracovali aktivisté hlavně z řad místního učitelstva: například František Boček, Vítězslava Šoupalová a František Honek. Prostředky Národní jednoty se výrazně zmenšily, když na konci roku 1932 Sokol Rousínov od pronájmu jejího jeviště odstoupil.⁸⁵

Rousínovská Národní jednota se zúčastňovala rovněž slavností jiných spolků a hlavně českých akcích v německém ostrůvku. Měla velký podíl i na organizaci více

⁸² Archivní pomůcka - Inventář k fondu odbor Národní jednoty v Rousínově (1918 – 1938), s. 2.

⁸³ Čáda, F., Janák, J., Hladký, S.: Rousínov - Dějiny a socialistická přítomnost, Brno 1982, s. 218 – 219.

⁸⁴ Archivní pomůcka - Inventář k fondu odbor Národní jednoty v Rousínově (1918 – 1938), s. 3.

⁸⁵ Čáda, F., Janák, J., Hladký, S.: Rousínov - Dějiny a socialistická přítomnost, Brno 1982, s. 219.

jak dvoutisícového průvodu uspořádaného 1. září 1935 z Rousínova a okolí ke slavnostnímu otevření nové budovy české menšinové školy v Čechyni. Slavnosti se zúčastnilo celkem na 3 000 diváků a samozřejmě velké množství oficiálních představitelů veřejného života.⁸⁶ Naposledy se rousínovský odbor Národní jednoty uplatnil při organizování pomoci pro české uprchlíky z odtrženého pohraničí v roce 1938. Za okupace Národní jednota jako celek zanikla.

Junák

Před samotným založením Junáka v Rousínově byly podniknuty pokusy o vznik organizací podobného typu. Na jaře roku 1918 založilo několik studentů z Nového Rousínova sdružení, jehož programem byla hlavně turistika a táboření. Hlavou tohoto sdružení, jež mělo název Studentské turistické sdružení, byl student Vl. Čáslava. Pod jeho vedením bylo uspořádáno několik vycházek spojených s tábořením. Po prázdninách 1918 se sdružení rozešlo. V roce 1919 se pokusil v Rousínově založit junáckou organizaci Boh. Smutník a přičlenit ji k junáckému oddílu organizovaném při Orlu, pro nedostatek času se však i tento oddíl rozešel.⁸⁷

V Rousínově byl založen fungující skautský oddíl dne 21. dubna 1920. Vůdcem byl jmenován Vl. Čáslava. Oddíl získal i svou vlastní klubovnu v bývalé německé škole.⁸⁸ Hlavní náplní bylo jako u ostatních skautských organizací pěstování dobrých mravů, čestnosti a zásadovosti ve spojení s životem v přírodě, turistickou činností a získáním praktických dovedností pro táboření.⁸⁹ V prosinci 1920 se Vl. Čáslava vzdal vedení prvního oddílu a navrhl za vůdce dosavadního zástupce Vl. Spurného. Ten byl v lednu 1921 jmenován Náčelnictvem svazu vůdcem. Jeho zástupcem byl jmenován Ant. Sedlmajer.⁹⁰

V březnu roku 1922 byla v Junáku Rousínov zavedena družinová soustava.⁹¹ Základní jednotkou skautu byl oddíl, který byl rozdělen na jednotlivé družiny, jež mezi sebou závodily. Každou družinu vedl rádce. Oddílová rada byla tvořena vůdcem, rádci a

⁸⁶ Archivní pomůcka - Inventář k fondu odbor Národní jednoty v Rousínově (1918 – 1938), s. 3

⁸⁷ Kronika I. odd. Junáka Rousínov 1945 – 1947, nestr.

⁸⁸ Tamtéž, nestr.

⁸⁹ Archivní pomůcka - Inventář k fondu Junák Rousínov (1918 – 1949), s. 2.

⁹⁰ Kronika I. odd. Junáka Rousínov 1945 – 1947, nestr.

⁹¹ Tamtéž, nestr.

jejich zástupci. Tato rada svolávala schůze, na kterých rádcové podávali zprávy vůdci o své družině.⁹²

Podle stupně výchovy se skauti členili na Vlčata a Šotky (7 – 12 let), skauty a skautky (11 – 16 let u dívek, 11 – 18 let u chlapců), rovery a junačky (od 16 let, příp. 18 let). Zvláštní skupinu tvořili Old skauti a Táborníci. Skautský kroj byl tvořen zálesáckým kloboukem, krátkými kalhoty nad kolena, khaki košilí, na níž byla umístěna označení, o jaký oddíl či župu se jedná a o jaký stupeň skautství jde. Skauti skládali odborné zkoušky zaměřené na schopnost zachovávat mlčení, žít samostatně a bez pomoci v přírodě, překonat strach a projevit odvalu atd. Každý skaut skládal slib, že bude plnit Zákon skautů, který měl své desatero, jež uvádělo, že skaut je: 1. pravdomluvný, 2. věrný a oddaný, 3. prospěšný a pomáhá jiným, 4. přítelem všech lidí dobré vůle a bratrem každého skauta, 5. zdvořilý, 6. ochránce přírody a cenných lidských výtvorů, 7. poslušný rodičů, představených a vůdců, 8. veselý myslí, 9. spořivý, 10. čistý.⁹³

V počátcích byl rousínovský oddíl rozdělen na družinu Hadů a Jestřábů. Po svém založení prožívali skauti v Rousínově velmi těžké začátky a v roce 1922 nevyvíjeli prakticky skoro žádnou činnost. Existence oddílu byla pouze formální. V roce 1924 se stal novým vedoucím Frant. Šubrt a oddíl byl rozdělen na dvě družiny: Čápů a Kamzíků. Klubovna byla umístěna u Šubrtů ve sklepě. O další činnosti oddílu nejsou vedeny záznamy. V roce 1935 dochází k obnovení jeho činnosti, vedoucím se stává Jan Zedek a v roce 1937 Karel Gottlob. Po německé okupaci byl Junák v roce 1940 rozpuštěn.⁹⁴

Spolek kontrolních vah

Potřeba vlastní váhy byla způsobena hlavně rozvojem pěstování cukrovky na rousínovsku, růstem počtu živností, řemesel, obchodu a rozmachem nábytkářského průmyslu. Spolek kontrolních vah byl v Rousínově založen roku 1887. Spolek vlastnil tzv. decimální váhu na 50 q. Váha byla na závaží a nacházela se v těsné blízkosti křižovatky státní (dříve císařské) silnice s Vážanskou ulicí. Po první světové válce neustále přibývalo motorových vozidel, s nimiž také vzrůstalo množství váženého

⁹² Archivní pomůcka - Inventář k fondu Junák Rousínov (1918 – 1949), s. 2.

⁹³ Tamtéž, s. 2.

⁹⁴ Kronika I. odd. Junáka Rousínov 1945 – 1947, nestr.

zboží. Váha, která fungovala více jak dvacet let, byla již značně opotřebovaná a přestala vyhovovat. V roce 1929 byla sice nákladem 4 500 Kč opravena, ale v roce 1931 bylo rozhodnuto pořídit váhu novou, která by plně vyhovovala zvýšeným požadavkům. V září 1931 dodala firma J. Kaláb z Brna váhu centimální za 12 000 Kč pro náklady 125 q. K ní byla postavena zděná vážní budka, která nahradila původní dřevěnou, v ceně 17 000 Kč. Byl také zakoupen potřebný inventář asi za 4 000 Kč. Peníze byly vypůjčeny v místní záložně.⁹⁵

Družstvo bylo členem Svazu družstev. Ale jelikož toto členství zatěžovalo jeho provoz členskými a revizními poplatky, byly proto vypracovány nové stanovy, družstvo vystoupilo ze Svazu, ohlásilo likvidaci a 3. března 1935 se přeměnilo na Spolek kontrolních vah pro Rousínov a okolí. Spolek také přistoupil za člena Ústředního svazu českých hospodářských společenstev v ČSR sídlícího v Brně. Nad činností spolku převzal dozor okresní úřad ve Vyškově, který také podle výnosu provozu váhy určoval vážní poplatky.⁹⁶

Sportovní klub kopané

První zmínka o „kopané“ v Rousínově se v historických záznamech objevuje v roce 1911, kdy se konala Krajinská, živnostensko-průmyslová a hospodářská výstava v Novém Rousínově. Na této výstavě 20. srpna 1911 předvedl sportovní brněnský klub Slavia na výstavním cvičišti propagační hru „kopané“. Měla-li tato ukázková kopaná vliv na rozšíření této hry v Rousínově, se v záznamech neuvádí.⁹⁷

Začátky organizované kopané v Rousínově sahají do roku 1922, kdy byl ve Slavíkovcích založen Sportovní klub Slavíkovice společně s Novým Rousínovem. Za první rok trvání sehrálo toto fotbalové mužstvo 23 zápasů, z toho 17 vítězných, dva nerozhodné a čtyři prohrané.⁹⁸

V lednu 1926 rousínovští sportovci ze slavíkovického klubu vystoupili. Kopaná však získávala na popularitě a stále více mladých příznivců prohánělo míč po hřišti. Zlomovým rokem pro rousínovskou kopanou se stal rok 1930, kdy byl založen

⁹⁵ Archivní pomůcka - Inventář k fondu SKV (1905 – 1958), s. 2.

⁹⁶ Tamtéž, s. 2 – 3.

⁹⁷ Lochman, K.: 75 let kopané v Rousínově, Rousínov 2005, s. 4.

⁹⁸ Tamtéž, s. 4.

a zaregistrován Sportovní klub Rousínov. Klub se stal členem Bradovy Západomoravské župy fotbalové.⁹⁹

Třicátá léta byla dobou hospodářské krize, přesto si hráči sami museli z velmi nízkých výdělků pořizovat fotbalovou výstroj, kupovat míče a platit si cestovné. Z úsporných důvodů chodili na zápasy do menších vzdáleností pěšky nebo jezdili na kolech. Umístění byli tehdy ve III. třídě. Zápasy se hrály vždy v jiných městech a obcích, protože rousínovský klub neměl vlastní hřiště. V Rousínově bylo hřiště vybudováno v roce 1932 především z finančních půjček a darů. Bylo umístěno na najatých pozemcích soukromníků ve Staré cihelně.¹⁰⁰

První zápasy, kdy hráli již jako zaregistrováni hráči, se konaly v Újezdě, kde vyhráli 11:1, a v Ivanovicích, které porazili 4:2. V Újezdě byla našim sportovcům poskytnuta šatna v sále hostince, což byl v té době velký přepych. Jinak se hráči převlékali u hřiště a šatstvo vždy někdo hlídal. Umývali se v potoce nebo u studny. V roce 1934 se v Rousínově konal turnaj o Pohár výstavních trhů. Vítězem tohoto poháru se stal domácí klub. O tři roky později uspořádali rousínovští fotbalisté společně se Slavíkovickými zájezd do Vídně, kde naše kombinované družstvo vybojovalo dva zápasy s SC Möllersdorf. První zápas skončil nerozhodně 3:3, v druhém zápase naši zvítězili 2:1. Na podzim navštívil SC Möllersdorf Rousínov a v odvetném zápase na hřišti ve Slavíkovících byl slavně poražen 8:1. Toto utkání řídila poprvé v historii naši kopané žena – slečna Edith Klinerová z Vídně. V roce 1937 byl opět uspořádán v Rousínově pohárový turnaj výstavních trhů, jehož vítěz se stal SK Rousínov.¹⁰¹

Už v roce 1936 hledal rousínovský klub marně zdroj příjmů, aby mohl zaplatit nájemné z hřiště. Protože však potřebné finance nezískal, byly mu v roce 1937 užívané pozemky rozorány.¹⁰² Další zápasy se hrály ve Slavíkovících. Do začátku okupace se krize v rousínovské kopané ještě více prohloubila.

V Rousínově působily i další spolky a organizace, jako např. Orel, Čsl. obec legionářská, odbočka Svazu čsl. domobranců v Itálii, Jednota soukromých úředníků a zřízců, katolický vzdělávací spolek Svornost, místní skupina Družiny váleč. poškozců, Společnost Lidového domu, Odbočka lovecko-kynologického spolku, místní odb. Odborového sdružení hudebníků, Družstvo Živnostenské domu a židovský

⁹⁹ Lochman, K.: 75 let kopané v Rousínově, Rousínov 2005, s. 4.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 5.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 5 – 6.

¹⁰² Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 201.

spolek Vereinigter Männer-Krankenwohltätigkeitsverein Schochare hatow und Gemilas Chasidim.

Kulturní život v Rousínově byl za první republiky poměrně rozvinutý. Každoročně se konala oslava Mistra Jana Husa, při které se v upomínku na jeho upálení zažehovala hranice na vrchu nad železničním mostem v místě zvaném Na spravedlnosti. Organizátorem byl zpočátku Sokol, později Československá církev. O Velikonocích se pravidelně konala mírová slavnost, kterou pořádala místní odbočka Československého červeného kříže. Největší pozornost však byla věnována oslavám 28. října (výročí vzniku samostatného Československa). Obvykle se pořádalo veřejné shromáždění na náměstí se slavnostními proslovy představitelů obce a s průvody. Další významnou kulturní akcí byly od roku 1929 prázdninové nábytkové výstavní trhy. V létě se rovněž konala veřejná tělocvičná vystoupení. Sokol i jiné organizace měly rovněž své divadelní odbory, takže obecnost mohlo několikrát ročně zhlédnout i náročné divadelní hry.

Od roku 1921 se v Rousínově pořádala také filmová představení. Tyto představení zajišťoval Sokol, který vlastnil kinematografickou licenci. Rousínovští občané se mohli seznámit s filmem poprvé už před válkou. Dne 21. dubna 1907 se konalo v Záložně Velké elektrické divadlo živých obrazů, které přilákalo velké množství zájemců. V dalších letech sem pravidelně zajížděla kočující kina. Projekční sál prvního stálého kina byl upraven ve dvorním traktu domu číslo 52, který zakoupila Živnostenská záložna Svépomoc. První představení v tomto sále bylo uspořádáno dne 2. dubna 1921 a promítal se na něm český film Magdaléna. Zpočátku se hrávalo jen v sobotu a v neděli, takže první rok bylo kino prodělkové (schodek byl 3 500 Kč), přestože sem chodili návštěvníci například až z Tučap, Velešovic a z Holubic. Sokolské kino se stalo výdělečné teprve v roce 1924, kdy se začalo promítat častěji a rychleji se měnil i program. Od podzimu roku 1931 promítal Sokol již ve své vlastní budově (kino Sokol). Kino mělo už i aparaturu k promítání zvukových filmů. Jako první zvukový film se 19. října 1931 promítala Fidlovačka. Od roku 1931 začalo hrát v Rousínově další stálé kino. Patřilo lidové straně a její tělocvičné organizaci Orel a neslo název Bio Lido. Ještě předtím však konkurovalo kinu Sokol také kočovné kino Charitas z Olomouce, které do Rousínova často zajíždělo.¹⁰³

¹⁰³ Čáda, F., Janák, J., Hladký, S.: Rousínov - Dějiny a socialistická přítomnost, Brno 1982, s. 221.

Přednášková činnost v Rousínově byla organizována místní osvětovou komisí. Přednášky měly za úkol rozšířit poznatky vědy mezi obyvatelstvo a zvýšit jeho kulturní úroveň. Se zvláště velkým zájmem se setkávali přednášející z jiných míst. Například 22. dubna 1924 přednášel v sále kina známý cestovatel E. S. Vráz. Vystoupení doprovázel promítáním vlastních snímků ze svých cest. Účast byla tak veliká, že mnoho lidí odešlo, protože se nemohli dostat do sálu.¹⁰⁴ Každoročně se také konaly oslavy narozenin T. G. Masaryka. Hlavním bodem programu bývaly proslovy různých veřejných činitelů a lampiónový průvod.

Jednou z velkých poválečných společenských akcí pro občany Rousínova a okolí byl „průjezd“ prezidenta T. G. Masaryka Rousínovem dne 18. září 1921. Protože to byla pro Rousínov významná událost, stojí zato si jí trochu více přiblížit. Na začátku září 1918 přišla do Rousínova zpráva o zájezdu prezidenta T. G. Masaryka na Moravu. Po zastávce v Brně měl jet autem po hlavní silnici přes Rousínov do Vyškova. Ihned po této zprávě se sešli zástupci všech rousínovských spolků a korporací, aby se poradili o uvítání prezidenta a o výzdobě městečka. Všeobecné neuspokojení ale bylo ze zprávy, že prezident obcí pouze projede, aniž by tu zastavil. Proto obecní zastupitelstvo podalo žádost prezidentské kanceláři, aby se v Rousínově prezident Masaryk alespoň na krátkou dobu zastavil a mohl být pozdraven obyvatelstvem Rousínova a okolí. Žádost ale byla zamítnuta. I přes tento „neúspěch“ se pokračovalo v horečných přípravách. Den před příjezdem prezidenta, 17. září, bylo již městečko bohatě vyzdobeno. Všude vlály československé vlajky, domy byly nabíleny a ozdobeny věnci z jehličí. Mezi radnicí a školní budovou byla firmou R. Osolsobě zbudována slavobrána. *„A když první soumrak sklonil se nad obcí, vlály prapory barev národních se střech domů a vlnily se vlajky se stožárů těžkými věnci ovinuté brány slavnostní. Živým hovorem ozývalo se náměstí zvědavci naplněné a zvonivé hlasy mládeže školní mísily se do vážných řečí na poslední výzdobě pracujících. Když pak svit elektrických lamp zazářil ulicemi, nenašels domu, ni zdi, na niž by girlandy zelené s chřestícími praporky papírovými nebyly připraveny na očekávanou neděli. Když rozbřesklo se ráno 18. září, scházeli se ze všech stran lidé z okolních obcí, aby pozdravili p. prezidenta. Žactvo ze širokého okolí s žáky měšť. škol se svými učiteli stavělo se podél silnice s obou stran mávajíc praporky Českého srdce, jež obec naše pro ně zaopatřila. U brány stáli legionáři a před branou směrem k záložně dívky v národních krojích.“*¹⁰⁵

¹⁰⁴ Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 128.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 141 – 142; Národní škola Rousínov 1872 – 1930, s. 341 – 347.

V 8. hodin ráno bylo již náměstí přeplněno lidmi. Všichni obraceli své zraky směrem k Brnu, zda-li již jede prezidentská kolona. Doba příjezdu již dávno uplynula a nedočkavost čekajícího obyvatelstva se stále více stupňovala. Konečně o půl desáté zazněla z dále trubka, oznamující, že se blíží hlava státu. *„Poslední rozkazy pořadatelů zapadly v řady a již na počátku řady zvedají se praporky a hlučné „Nazdar“ a „Sláva“ letí jako vichřice vstříc vzácným hostům. Za prvními dvěma auty, v nichž jel p. ministr Beneš a jiní hodnostáři, malá přestávka, načež volně blíží se auto třetí, v němž jede očekávaný, vzácný host, p. prezident Masaryk. Zachvátilo-li nadšení dav při zdravení prvních z členů družiny, nezůstala ani jediná ústa němá, když p. prezident kyne rukou zdravícím na všechny strany pokynem hlavy dával najevo svou radost a vděčnost těm davům, které v něm zdravily nejen hlavu státu, ale i největšího legionáře, neúnavného bojovníka národního, bohatýra, jenž připravil národu slavné vzkříšení a dovršil dílo Komenského, Havlíčka a Palackého. Očekávaný okamžik, jenž přivábil takové davy lidu, mizí, auta s hosty projela živou ulicí a rychlejším tempem opouštějí naše městečko a spějí k Vyškovu. Naposled ještě obracejí se hlavy k hornímu konci obce a již vyšňořené stěny domů uzavírají další rozhled.“*¹⁰⁶

Obyvatelé Rousínova mohli spatřit prezidenta T. G. Masaryka opět 23. června 1924, kdy projížděl slavnostně nazdobeným rousínovským nádražím, dále pak 23. června 1928¹⁰⁷ a 16. června 1929, kdy jel automobilem přes Rousínov na východní Moravu a naposledy 5. července 1930, kdy jeho cesta vlakem vedla opět přes rousínovské nádraží. Městečko bylo vždy slavnostně vyzdobeno a občané vítali pana prezidenta ve velkém počtu. Dne 18. června 1936 projel Rousínovem druhý československý prezident dr. Edvard Beneš. I on byl rousínovskými občany vřele uvítán.¹⁰⁸

Významnou společenskou akcí se stala také smuteční tryzna za prezidenta Osvoboditele T. G. Masaryka, který zemřel 14. září 1937. Jeho památku uctilo všechno rousínovské občanstvo smuteční tryznou v sokolovně. Smuteční proslov měl Josef Horáček. Místnost byla k tomuto účelu vhodně upravena. V předvečer pohřbu (20. září 1937) byla tryzna za prezidenta Osvoboditele navštívena tak, že sokolovna se svými rozlehlými místnostmi nemohla všechny, kteří přišli uctít památku T. G. Masaryka,

¹⁰⁶ Národní škola Rousínov 1872 – 1930, s. 341 – 347.

¹⁰⁷ Prezident Masaryk projížděl v otevřeném autě a na chvíli zastavil u radnice, kde byl pozdraven. Při této příležitosti se podepsal do pamětní knihy městyse Rousínova.

¹⁰⁸ Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 155 a 185; Obecná a měšťanská škola chlapecká Rousínov 1928 – 1961, s. 19 a 37; Měšťanská dívčí škola Rousínov 1921 – 1953, s. 23.

pojmout. Obec byla v záplavě smutečních praporů. Každý večer až do pohřbu hořely před radnicí u památníku odboje řecké ohně. „*K pohřbu 21. září 1937 jelo z Rousínova mnoho občanů – zvláště legionáři jeli osobně rozloučiti se svým velitelem – stejně tak Sokolové se svým bratem. Za místní obec, jejímž byl Masaryk čestným občanem¹⁰⁹, byl vyslán na pohřeb II. náměstek starosty Jan Kaláb a člen obec. zastup. Josef Parkos. V den pohřbu prezidenta Osvoboditele byl u nás svátek; ani v továrnách, ani jinde se napracovalo. Od rána až do ukončení pohřbu hoří u památníku odboje ohně a svítí zastřené pouliční lampy. Zvony chrámu vyzvání hrany. V 10. hodin dopoledne, kdy započaly v Praze smuteční obřady, byl zastaven na 2 minuty veškeren pouliční ruch a tímto klidem a vzpomínkou loučí se občanstvo se svým prvním prezidentem. V sokolovně sešlo se v 9.15 obecní zastupitelstvo, aby za účasti všeho občanstva, jež naplnilo místnosti, vzdalo hold památce Masaryka – velikého člověka – člověka v tom nejkrásnějším slova smyslu, učitele, vědce, politika, Osvoboditele – prvního prezidenta – opravdového vůdce a svého čestného občana.*“¹¹⁰

Z významnějších kulturních zařízení fungovala v Rousínově také knihovna, která vznikla z fondů několika organizací a spolků a podle zákonů ze 7. února a 22. července 1919 byla prohlášena za veřejnou obecní knihovnu. Stav knihovny na konci roku 1921 byl 1 026 knih. Čtenářů bylo celkem 136 (81 mužů a 55 žen). Za tento rok zaznamenala knihovna 1 854 výpůjček. Knihy se nejčastěji půjčovaly v zimních měsících (v únoru bylo půjčeno 255 knih). Největší zájem zaznamenal knihovnick o klasiky české literatury, především o díla Aloise Jiráska, Terezy Novákové a Josefa Holečka.¹¹¹ Zájem o vypůjčování knih se nepřetržitě zvyšoval a souběžně s ním vzrůstaly i knižní fondy. Částky na udržování a rozšiřování knihovny byly ovšem poměrně skromné. Například roku 1928 žádal knihovní výbor, který dohlížel na vedení knihovny, o zařazení částky 800 Kč na nákup knih do obecního rozpočtu a o povolení odměny knihovníkovi. V Rousínově byla ještě knihovna v hostinci u Leznarů, která sloužila DTJ.¹¹²

Z období první republiky se nám dochovalo i několik pomníků a památníků připomínajících významné události. V roce 1918 byl v rousínovském parku před hřbitovem odhalen pomník padlým ve světové válce. Tento pomník byl postaven v roce

¹⁰⁹ 7. března 1935 byl T. G. Masaryk jmenován čestným občanem Rousínova.

¹¹⁰ Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 198 – 199.

¹¹¹ Tamtéž, s. 134 – 135, 144.

¹¹² Čáda, F., Janák, J., Hladký, S.: Rousínov - Dějiny a socialistická přítomnost, Brno 1982, s. 219.

1899 k počtě Františka Josefa I., ale v roce 1918 došlo k jeho přestavbě. Socha Františka Josefa byla odstraněna a na třech postranních deskách byla uvedena jména obětí války.¹¹³

S velkou slavností bylo také spojeno položení základního kamene k památníku padlých legionářů před rousínovskou radnicí. Této významné události, která probíhala 29. srpna 1920, se zúčastnili téměř všechny rousínovské spolky a veřejní činitelé. Autorem památníku byl akademický sochař Rudolf Březa, se kterým při jeho projektování spolupracoval významný architekt Bohuslav Fuchs z Brna. Obec za památník zaplatila 61 000 Kč. Další významnou událostí bylo odhalení pamětní desky politikovi a národnímu buditeli Dominiku Špatinkovi dne 14. srpna 1938. Pamětní deska byla umístěna na Pavizově mlýně v Rousínovci. Pořadatelem celé akce bylo společenstvo mlynářů. Účastníci slavnosti přišli v průvodu od sokolovny v Rousínově.¹¹⁴ Odhalení desky D. Špatinkovi bylo zároveň poslední příležitostí před tragickými událostmi podzimu 1938, kdy se veřejnost Rousínova a okolí mohla sejít při nějaké významné společenské akci.

Nutno také poznamenat, že dne 17. listopadu 1920 byl na popud legionářů odstraněn pomník císaře Josefa II., postavený na Trnkově poli u Slavíkovíc.¹¹⁵ Tento pomník připomínal událost ze dne 19. srpna 1769, kdy císař Josef II. vyoral na poli sedláka Ondřeje Trnky brázdu, kterou ocenil práci selského stavu.

2. 6 Požáry a přírodní pohromy

Požáry

Rousínovu, jako i jiným okolním obcím, se nevyhýbaly požáry. Tomuto živlu byly vystaveny hlavně dřevozpracující továrny a dílny. Tak například 29. listopadu 1921 způsobil velikou škodu požár u stolaře Antonína Skřivánka ve Slavíkovících. Obětavostí a přičinlivostí občanů se podařilo omezit požár jen na dílnu. V létě 1923 lehla popelem parní pila Viléma Jelínka v Rousínovci. Tehdy shořelo všechno skladované dřevo i obytné stavení. Dne 9. a 20. května 1930 hořelo u Jar. Jiříčka. Požár vskutku ohromných rozměrů vznikl ve strojovně továrny Tusculum v noci z 28. na

¹¹³ Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 189.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 216.

¹¹⁵ Národní škola Slavíkovice 1917 – 1973, nestr.

29. listopadu 1930. Oheň zachvátil celý zadní trakt výrobního objektu (bývalý Šmukův dům vedle hostince u Zlatého jelena) a budovy u potoka. Na lokalizaci tohoto požáru se sjely hasičské sbory ze širokého okolí, dokonce i z Brna. „Štěstím bylo, že té noci bylo bezvětří a v potoce hojně vody. Jinak by snad celá strana městečka byla lehla popelem.“ Vzniklá miliónová škoda byla sice kryta pojištěním, ale více než sto kvalifikovaných pracovníků ztratilo na určitý čas v nejhorsí době možnost obživy. Nasazení asi 60 hasičských sborů si vyžádal oheň vypuknuvší 18. července 1932 v Lepilově karosářské továrně, kde shořelo skladiště dřeva i hotových výrobků. Ztráta v důsledku tohoto požáru činila na 400 000 Kč a většina dělníků musela být vysazena z práce. Dne 30. října téhož roku zachvátil ohromný požár cihelnu sourozenců Kmentových. Při tomto požáru činila škoda 410 000 Kč. V listopadu 1933 hořelo v Jelínkově pile v Rousínovci, v červnu 1934 vyhořela kolářská dílna Františka Burdy ve Slavíkovcích. Z větších požárů lze ještě uvést například oheň v dílně Šimona Menšíka v Rousínovci v únoru 1938, který způsobil škodu za 50 000 Kč, avšak dílna nebyla pojištěna. Dne 14. března 1938 vypukl požár ve strojovně firmy Richard Osolobě a i přes zásah hasičů nakonec celá továrna vyhořela. Půlmilionová škoda byla uhrazena pojištěním, avšak takové katastrofy vždy znamenaly přerušení výroby na kratší či delší dobu a ztrátu pracovních příležitostí pro dělníky. Následky požárů byly tíživé i pro menší živnostníky, kteří buď nebyli vůbec pojištěni nebo jim nebylo pojistné vyplaceno (jako v případě Františka Burdy), nebo vyplaceno jen z části. Je zřejmé, že pojišťovny nebyly ochotny brát na sebe potíže jednotlivých firem, zvláště když bylo podezření, že požár byl založen ze spekulativních důvodů.¹¹⁶

Přírodní pohromy

Nepřízeň počasí sužovala obyvatele Rousínova po staletí. Za první republiky tomu nebylo jinak. Střídaly se roky teplé se studenými, deštivé se suchými. Jeden rok bylo sněhu po koruny stromů, další rok nebyl žádný. Počasí bylo každoročně velice proměnlivé. Největší rozměry počasí zasáhly Rousínov v roce 1929. Nejlépe tyto okamžiky líčí zápisy v obecní kronice: „*Ani nejstarší lidé nepamatují tak kruté zimy jako byla 1928 – 29. Nejen že velmi dlouho bez přestávky trvala, ale dostoupila*

¹¹⁶ Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 161 – 162 a 165; Národní škola Slavíkovice 1917 – 1973, nestr.; Marišler, J.: 100 let Požárního sboru města Rousínova, Rousínov 1993, s. 8 – 9; Čáda, F., Janák, J., Hladký, S.: Rousínov - Dějiny a socialistická přítomnost, Brno 1982, s. 179 – 180.

přes mínus 30° C. Sněhu napadlo tolik, že vyplnil všechny úvozy. Na silnici Rousínov – Habrovany bylo ho nameteno skoro do výše dvou metrů. Až koncem dubna se po ní mohlo zase jezdit. Železniční trať od Čechyně skoro po Habrovský most úplně byla nesjízdná. Vojsko sněh odhazovalo, aby aspoň vlak projel. Jel mezi dvěma vysokými zdmi z umrzlého sněhu. V únoru zima dostoupila vrcholu. Po trati šly Tomanová Marie a Skřivánková, rolnice z Čechyně, prý na návštěvu do domku železničního, který stojí nad Rousínovským mostem u Čechyně. Šly mezi zdmi sněhu zmrzlého, asi čtyři metry vysokého. Nenadály se, že je tam zastihne vlak. Byl to nákladní z Vyškova. Utéci nebylo možno a strojvůdce nemohl rozjetý vlak zastavit. Tomanová, děvče skoro čtrnáctileté, byla vlakem roztrhána a kusy těla vlečeny po trati. Skřivánková vtiskla se poněkud do zdi sněhové, ale byla vlakem těžce zraněna.“ Další úmrtí bylo zaznamenáno na cestě z Rousínova do Němčan, kde umrzly dvě děti. „Od 18. února do 3. března byly všechny školy pro nedostatek topiva zavřeny. V polích a lesích uhynulo mnoho zvířete a ptactva, dle odhadu nejméně 50 %. Choulostivější stromy vymrzly. Hlavně to byly ořechy, meruňky, některé druhy jabloní a hrušek i dorancí. Škoda byla veliká. Rybníky i řeky zamrzly do dna, čímž rybářství velmi utrpělo. Jen obchodníci topivem se těšili z velkých zisků.“¹¹⁷ Dle dochovaných zpráv nebylo takové zimy po 150 let. Další tuhé zimy byly například v letech 1922 a 1924. Rousínovu se nevyhýbala ani velká letní parna. Teploty dosahující až k + 40° C byly zaznamenány např. v letech 1921 a 1928.

Sotva se rousínovští občané vzpamatovali z jedné pohromy, přišla další: „Dne 17. června po poledni přihnala se veliká bouře spojená s krupobitím a průtrží mračen. Řádila nejhůře v Olšanech, Habrovanech a na Vážansku a Vítovsku na tratích podél lesa. Z těchto obcí přihnaly se spousty vody. Bylo to v době, kdy usušená sena v kopych ležela na lukách. Voda kopy sebrala a nesla do Rousínova. Mezi Tomanovou pilou, až do půl zahrady paní Cignové valil přes silnici ohromný proud vody. Na mlatech do výše asi 1½ m sahala voda. Dravý proud řádil ve mlýně¹¹⁸, kde strhl kůlny a chlévy a utopil kolem 80 kusů drůbeže. Štěstím pro mlynáře bylo, že pivovarská zeď v délce asi 20 kroků neodolala vodě a zřítela se. Proud se rozdělil. Část vody vrazila do zahrady pivovarské a zahradami Eduarda Sedlmajera, Františka Bočka a Tuscula hnala se do hlavního potoka pode mlýnem. Při tom zaplavila hostinec a byty v domě Fr. Bočka a dílny v Tusculu. Povodeň nadělala tam i na lukách a polích mnoho škod. Krupobití

¹¹⁷ Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 157.

¹¹⁸ Vašourkův mlýn

zničilo polní i zahradní úrodu nejvíce v Olšanech.“¹¹⁹ Od roku 1853 nebylo v okolí takové pohromy.

Za zmínku stojí ještě informace o neobvyklém přírodním jevu v roce 1938, jenž pro svou neobyčejnost vzbuzoval všeobecný údiv: „25. ledna večer byli jsme svědky skvělého přírodního zjevu. O 8. hodině (20.) objevila se neobyčejně silná – intenzivní polární záře – sahající na obloze od západu k východu. Obloha byla rudá jako při velikém požáru a prošlehovaly na ní jasnější paprsky. Obyvatelstvo nejprve usuzovalo na požár. V některých okolních obcích skutečně byl hasičský poplach v domnění, že hoří. Za několik dní se tato polární záře opakovala – ne však už v takové síle.“¹²⁰

¹¹⁹ Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 158.

¹²⁰ Tamtéž, s. 204.

3. OBDOBÍ TĚSNĚ PŘED A PO VZNIKU DRUHÉ REPUBLIKY

Neustále se zostřující politická situace v roce 1938 se odrážela i v denním životě všech občanů Československa. Stále častěji docházelo k různým školením civilní protiletecké obrany. V Rousínově byla zakoupena elektrická poplachová siréna, která byla umístěna na střechu radnice. Dále se nakupovaly plynové masky a věci potřebné k zatemnění místností. Také Československý červený kříž zintenzívnil svoji činnost a začal přibírat nové členy a cvičit je. V létě proběhly výcvikové instruktážní kurzy pro záložní vojáky. Jeden z těchto kurzů se konal i v Rousínově. Vedoucím školitelem zde byl učitel Václav Travěnc, důstojník v záloze. Oslavy 1. května byly v Rousínově slaveny poprvé jednotně, tak jak tomu bylo po celé republice, bez stranických a jiných rozdílů. Účastníků této májové slavnosti bylo více jak 2 000. Ozdobeni byli jen malou trikolórou národních barev. Vyhlášená částečná mobilizace 20. května 1938 se týkala rousínovských záložníků jen v malé míře. Byly ale vytvořeny hlídky z příslušníků civilních organizací (Sokol, Orel, DTJ), které pomáhaly střežit mosty a komunikace před případnými záškodníky. Dne 28. května rousínovští občané oslavili mohutným průvodem a shromážděním před radnicí narozeniny prezidenta dr. Edvarda Beneše. Občané zde dali najevo nejen svou úctu prezidentu Benešovi, ale také zde manifestovali svou jednotnost a důvěru v něj a ve vládu.¹²¹

Zajímavé také bylo chování Němců z okolních obcí jazykového ostrůvku před a po vyhlášení částečné mobilizace: „*My rousínovští máme na zřeteli Čechyň a Komořany. Před 21. květnem bylo tam troufalosti až provokativní dosti. Do Rousínova docházeli korporativně – kluci – mládež – v bílých punčochách (poznávací znak henleinovců) a počínali si jako doma. Poturčenci v místech – v Čechyni i Komořanech, počínali si nejokateji. Jsou to příženěni tam Čechové, či provdané Češky. Těch skutečných Němců – Švábů – není v těchto vesnicích mnoho. Po 21. 5. pak dokonce byl tam strach z odplaty takový, že žádali okresní úřad o ochranu. Špatné svědomí! Nyní už zchladli.*“¹²²

V kritických zářijových dnech zorganizovala místní odbočka Svazu přátel SSSR podpisovou akci na podporu obrany republiky, adresovanou prezidentu Benešovi. Dále byla uspořádána sbírka na obranu státu pod heslem *Národ sobě*. Lidé přispívali

¹²¹ Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 208 – 211; Čáda, F., Janák, J., Hladký, S.: Rousínov - Dějiny a socialistická přítomnost, Brno 1982, s. 224.

¹²² Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 211.

s nevšedním nadšením. Sběrka vynesla od jednotlivců téměř 28 000 Kč. Další příspěvky pak přicházely od různých společenských organizací.¹²³ Také dělníci z Rousínova a okolí dokázali manifestací před radnicí dne 22. září 1938, že chtějí bránit československou samostatnost.

Dne 23. září 1938 byla vyhlášena všeobecná mobilizace. Z Rousínova a okolí narukovalo více než 100 osob. Všední život byl poznamenán strachem z války. Obyvatelstvo začalo ihned nakupovat potraviny a ostatní potřeby. Obchody byly téměř vyprodány a obchodníci měli ve dvou dnech takové tržby, jako jindy za měsíc. Velký „nával“ byl i v peněžních ústavech. Veškeré byty byly zatemněny a lidé si v zahradách a polích kopali protiletcké kryty. Zároveň si armáda vyžádala devět motorových vozidel a větší množství koní. O osudu Československa nakonec rozhodla Mnichovská konference z 29. září 1938. Po podpisu mnichovského diktátu začali utíkat z odtrženého pohraničí do vnitrozemí Češi, němečtí antifašisté a Židé. Bylo jim zapotřebí zajistit provizorní ubytování a stravování, vybavit je oděvem a jinými potřebami. Rousínovem procházelo těchto utečenců poměrně velké množství. Přes 40 se jich zde zdrželo až do prosince 1938 v narychlo vybudovaném útulku v sokolovně. V Rousínově byl také vytvořen výbor pro péči o uprchlíky, který koordinoval pomocné akce. Ve prospěch uprchlíků se pořádaly i různé sbírky. V Rousínově tyto sbírky vynesly celkem 2 600 Kč a větší množství potravin. Všude se rovněž sbíralo šatstvo a prádlo. Situace se postupně uklidnila ke konci roku, kdy se uprchlíci začlenili mezi ostatní občany druhé republiky. Zároveň proběhla demobilizace povoláných vojáků a také se vracely dopravní prostředky. V prosinci 1938 projížděl Rousínovem při své cestě na Slovensko prezident Česko-Slovenska Emil Hácha.¹²⁴

Nezastavil se ani hospodářský chod, i když se ekonomika musela určitý čas vyrovnávat se ztrátami, jež souvisely zejména s posunutím celní a státní hranice do českého vnitrozemí. Vidíme to například na sníženém odbytu nábytku z rousínovských podniků na přelomu let 1938/1939. Pro úplnost je třeba dodat, že vyhlídky v dřevařském průmyslu na rok 1939 se celkově hodnotily jako nepříznivé.

Výrazné změny nastaly v obecním zastupitelstvu. V létě 1938 rezignoval ze zdravotních důvodů na svou funkci starosta Jan Fröhlich. Okresní úřad vzal jeho rozhodnutí na vědomí a v září 1938 pověřil správou obce prvního náměstka starosty Stanislava Spurného. Nemoc J. Fröhliche se neustále zhoršovala a v prosinci 1939 ji

¹²³ Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 211.

¹²⁴ Tamtéž, s. 223 – 225 a 227.

podlehl. V říjnu roku 1938 byli z obecního zastupitelstva vyloučeni čtyři členové komunistické strany.¹²⁵ Obecní zastupitelstvo mělo od té doby pouze 26 členů. Na podzim roku 1938 obnovilo rousínovské obecní zastupitelstvo své snahy po sloučení s okolními obcemi. Tyto snahy ale skončily bez většího úspěchu.¹²⁶

¹²⁵ Dne 20. října 1938 byla zakázána činnost KSČ a 27. prosince 1938 byla komunistická strana úředně rozpuštěna.

¹²⁶ Čáda, F., Janák, J., Hladký, S.: Rousínov - Dějiny a socialistická přítomnost, Brno 1982, s. 225.

4. ROUSÍNOV ZA NACISTICKÉ OKUPACE

4. 1 Ve stínu hákového kříže

Dne 15. března 1939 začala německá okupace českých zemí tzv. druhé republiky. V Rousínově bylo toho rána zataženo a chumelilo. Nad obcí již kroužila německá letadla a po náměstí se provokativně potloukali čechyňští a komořanští ordněři, jejichž kroky postupně směřovaly do Brna, aby tam přivítali německou armádu. Nacisté z těchto poloněmeckých obcí se v prvních dnech okupace dopouštěli různých provokací a násilností vůči českému obyvatelstvu. Dne 16. března 1939, v den zřízení Protektorátu Čechy a Morava, projížděly už také Rousínovem okupační oddíly v pancéřových vozech a na motocyklech. V Čechyni je vítala slavobrána s nápisem „Wir danken unserem Führer“. Čechyňští nacisté oslavili vyhlášení protektorátu mimo jiné odstraněním československého státního znaku z čechyňské menšinové školy. Ta byla uzavřena a české děti z Čechyně musely docházet do Rousínovce. V Čechyni a Komořanech se příslušníci okupační armády přechodně ubytovali. V doprovodu svých hostitelů často navštěvovali Rousínov a prováděli zde masové nákupy spotřebního zboží. Využívali při nich uměle zvýhodněného kurzu marky vůči koruně (1:10). V Rousínově to bylo v první dny a týdny protektorátu jako někde v „Rajchu“. Německé vojsko a mládež z Čechyně a Komořan si zde udělali německou promenádu.¹²⁷ V neděli 19. března přijel do Rousínova rozhlasový autobus, který zval na veřejnou schůzi občanstva do sálu v Záložně. Tam se však téměř nikdo nedostavil a tak Němci řečnili špatnou češtinou venku. Hovořili o tom: „*Že máme autonomii v rámci německé říše, a že ta autonomie bude odpovídat našemu chování.*“¹²⁸ To byly velmi zlé vyhlídky pro náš národ. Dne 22. března bylo nařízeno odevzdat všechny držené zbraně. Mnoho občanů tak ale neučinilo a zbraně si uschovalo. Zbraně byly uskladněny na radnici. Později byly bez potvrzení vyzvednuty nějakými příslušníky německé branné moci. Následně na to přišel písemný příkaz k odvodu těchto zbraní, kterých však již nebylo. Ihned začalo vyšetřování, které ale bylo bezvýsledné.¹²⁹ V srpnu 1939 nastal přes Rousínov velký pohyb vojsk směrem na Olomouc a dále k polským hranicím. Začaly

¹²⁷ Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 233, 236 – 237.

¹²⁸ Tamtéž, s. 237 – 238.

¹²⁹ Tamtéž, s. 238.

být také hlídány mosty v okolí. Ke konci srpna se již silnice v Rousínově nedala téměř přejít. Lidé již tušili, že se schyluje k válce.

Nově vytvořený správní útvar Protektorát Čechy a Morava převzal výkonné orgány politické správy včetně samosprávných obecních úřadů. Obecní zastupitelstvo musel opustit Žid R. Gottlob, což vedlo k tomu, že obecní zastupitelstvo mělo již jen 25 členů. Později byl na pokyn oberlandrátu v Brně dosazen na uprázdněné místo v obecní radě, po Stanislavu Tomanovi, místní Němec Ludvík Frank.¹³⁰ V Rousínově také vznikla místní odbočka Národního souručenství, ovšem o členství v ní nikdo příliš nestál.

V roce 1939 poprvé po dlouhé době převýšily příjmy obce její výdaje. Přebytek byl způsobem většími daňovými odvody, než se předpokládalo. Přebytek činil bezmála 100 000 K. Začínaly se tak vytvářet předpoklady k likvidaci značného obecního dluhu. Tento přebytek byl z části využit ke stavbě obecní silnice, k opravám na porážce, k pracím na kanalizaci a ke zvýšení plátů obecních zaměstnanců.¹³¹

Významnou událostí pro rousínovskou obecní samosprávu se stalo sloučení Rousínova, Rousínovce, Slavíkovice, Královopolských Vážan a Kroužku v jeden správní celek. K tomuto sloučení došlo dne 1. července 1942. Takto sloučená obec nesla název Rousínov (německy „Raussnitz“). Přičleněné obce se staly „částmi“ Rousínova a ponechaly si dosavadní názvy. Okupanti přistoupili ke sloučení hlavně z důvodu zjednodušení veřejné správy. Byla zrušena samospráva a obecní rady. Zastupitelstva byla rozpuštěna. Do čela takto spojených obcí byl dosazen jako vládní komisař účetní rada okresního úřadu Němec Jan Russmann. Ten převzal agendu z rukou úřadujícího náměstka starosty v Rousínově Stanislava Spurného. V roce 1943 nahradil Russmanna ve funkci komisaře ředitel rolnické hospodářské školy Tomáš Drápal z Královopolských Vážan a svůj úřad zastával po celý zbytek trvání protektorátu. Do správní komise, jež měla pomáhat komisaři ve vedení obce, byli jmenováni mlynář Rudolf Obořil, rolník Tomáš Brtník ze Slavíkovice, podnikatel Antonín Skarytka a obchodník Bohumil Sedlařík. Nově vytvořený katastr Rousínova měl celkem 1 649 ha. Ve spojených obcích bylo dohromady více jak 900 domů a zhruba čtyři a půl tisíce obyvatel.¹³²

¹³⁰ Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 267.

¹³¹ Čáda, F., Janák, J., Hladký, S.: Rousínov - Dějiny a socialistická přítomnost, Brno 1982, s. 226.

¹³² Tamtéž, s. 226 – 227; Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 281.

V roce 1942 došlo také ke zvýšení počtu placeného obecního personálu, protože vznikla nová správní oddělení v souvislosti s úkoly, jež nacisté kladli na válečné hospodářství. Z důvodu rozšíření personálu radnice museli přízemí budovy vyklidit četníci, kterým prostory na radnici již stejně nestačily, neboť se jejich početní stav rozšířil z původních pěti na 24 mužů. Četnická stanice se přestěhovala do obecního činžáku č. p. 167 na Vážanské ulici. V uvolněných prostorách na radnici bylo umístěno oddělení zemědělské, zásobovací a vyživovací. V I. poschodí byla správa obecního důchodu, dále kancelář obecního tajemníka a kancelář vládního komisaře.¹³³

Pozornost nacistů se nezaměřovala jen na potírání českého jazyka, nýbrž i na odstraňování jakýchkoliv upomínek na československou státnost. Do 1. července 1940 byla nařízena úplná likvidace československých státních symbolů. V Rousínově bylo zrušeno pojmenování Masarykova náměstí, které se nacházelo kolem staré školy a Palackého náměstí před radnicí. Na radnici byla také zakryta překližkou mramorová deska s upomínkou na F. Palackého. Takto zakryté místo bylo přetřeno vápnem, aby se přizpůsobilo okolnímu zdivu. Dne 24. června 1940 byl před radnicí odstraněn Památník legionářů. Do 15. září 1940 musely být všechny veřejné nápisy dvojjazyčné, stejně se musely označit i obchody. Na podzim 1941 došlo do Rousínova nařízení korespondovat s okresním úřadem ve Vyškově německy.¹³⁴

V červnu 1941 projížděly „naším“ krajem, z balkánského tažení, německé jednotky, které zde zůstávaly na „odpočinku“. V Rousínově byli na tzv. zotavené příslušníci 1. divize SS Leibstandarte Adolf Hitler. Pro jejich ubytování byla zabrána celá sokolovna, školy a všechny hostinské sály. Přijeli 6. 6. a zdrželi se zde do 22. 6., kdy odjeli na východní frontu. *„Měli ti „esesáci“ spoustu nakradených věcí z Balkánu, jež odesílali domů a nebo jimi obchodovali. U zdejšího fotografa Jos. Jakeše dávali si vyvolávat filmy a tak jsme se z dokumentů přímo a bezprostředně dovídali o zvěrstvech, která tito „kulturtrégři“ páchali na jihu. Viděli jsme spousty pobitých civilistů, celé řady šibenic, na nichž viseli mužové a ženy a mezi tím dávali se esesáci fotografovat. Fotograf Jakeš zhotovil si – ovšem tajně – obrázky pro sebe. Brzy byl vydán zákaz dávat zde filmy vyvolávat. Němci se zde roztahují po hospodách, ale jsou celkem ignorováni.“*¹³⁵

¹³³ Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 267 a 283; Památník četnické stanice v Novém Rousínově, nestr.

¹³⁴ Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 263 a 276.

¹³⁵ Tamtéž, s. 273.

Zřízení protektorátu mělo svůj bezprostřední vliv i na vývoj hospodářství v Čechách a na Moravě. Výrobní potenciál českých zemí byl začleněn do stále se zvyšující válečné výroby hitlerovského Německa. Během roku 1939 prakticky zmizela nezaměstnanost, neboť čeští dělníci byli získáváni na práci v říši. Zprvu se hlásili dobrovolně (hlavně ze sociálních důvodů), záhy však bylo nutno přistoupit k násilným opatřením. Tak se stalo např. 28. září 1942, kdy v Rousínově uspořádal pracovní úřad „odvod“ pracovních sil. Zaměstnanci ze všech závodů byli shromážděni v sokolovně, kde byly prohlídky. Tzv. odvedenci byli ihned přidělováni do závodů v Mostě, dále do Rakouska, Korutan atd. Odvod trval dlouho do noci. U všech pracujících byly zavedeny pracovní knížky.¹³⁶

Přibývalo i zakázek pro protektorátní podniky a stranou nezůstávaly ani rousínovské nábytkářské firmy. O rozsahu produkce jednotlivých nábytkářských továren a větších dílen si můžeme učinit představu podle počtu jejich zaměstnanců. V listopadu 1943 pracovalo ve firmě Richard Osolsobě 148 zaměstnanců; Lepilovy závody ve Slavíkovcích měly 180 pracovníků; firma Tusculum zaměstnávala 119 lidí, Otto Hoffmann 82, Antonín Skarytka 76, Hrachovec 23, Vilém Jelínek 21 a Josef Vintř 10 zaměstnanců. V provozu zůstaly ještě některé další dílny, jako například Hrubeš, Oharek, Baruš aj. V těchto dílnách se většinou prováděly jen menší zakázkové práce nebo se zaměřovaly na práce údržbářské. V září 1944 bylo v celém rozšířeném Rousínově už jen 47 stolařských a jim příbuzných živností.¹³⁷

Měsíc po napadení Polska a zahájení druhé světové války byl v protektorátu zaveden přidělový systém. Byly zavedeny lístky na potraviny, mýdlo a postupně i na ostatní produkty. Byl také omezen provoz aut, pro které byla ihned po okupaci nařízena jízda vpravo. Přírozenou reakcí na nastalou situaci bylo vytvoření černého trhu. Došlo i k úpravě mezd. Ty byly nyní vypláceny podle systému přesně stanovených úředních sazeb. Např. v roce 1942 si dělník vydělal za týden 270 – 400 K, úředník asi 3 000 K měsíčně.¹³⁸

Kupní síla peněz neustále klesala. Některé druhy zboží, zejména potraviny, zvýšily svoji cenu na černém trhu až desetinásobně oproti úředně stanoveným hodnotám. O marné snaze úředních orgánů zastavit tento trend a o stoupajících ziscích podnikatelů všeho druhu svědčí peněžité pokuty a další postihy. V roce 1941 byly běžné

¹³⁶ Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 284.

¹³⁷ Čáda, F., Janák, J., Hladký, S.: Rousínov - Dějiny a socialistická přítomnost, Brno 1982, s. 228.

¹³⁸ Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 283.

pokuty za nepoctivé obchodování s potravinami. Například rousínovský řezník František Limanovský musel zaplatit pokutu ve výši 10 000 K, jiný obchodník byl zase zatčen pro nelegální distribuci cukru. Na jaře 1942 udělil okresní úřad ve Vyškově deseti menším stolařským výrobcům pokuty od 4 000 do 60 000 K za předražování nábytku. Celková suma těchto pokut dosáhla 176 000 K. V případě nedobytnosti pokut měli být postiženi odnětím svobody v trvání od 10 dnů po 4 měsíce (čím vyšší pokuta, tím delší trest). *„Stolaři pokuty zaplatili a odbylo se to úsměvem. Bylo vidět, že jsou to částky, jež vypadají vysoké, ale při dnešních výdělcích se dají snést. Hitlerismus vyhovoval hodně hamižné povaze celé řady lidí, cpal jim ve zvýšených cifrách úhrady a odměny, z lidí se stávali „boháči“, ale jen „boháči“ na papíře.“*¹³⁹ Avšak i mezi živnostníky byli lidé, kteří se podíleli na protinacistickém odboji a nemysleli tedy jen na svoji vlastní kapsu. Pomáhali zásobovat pracovníky odbojového hnutí atd.

Přídělový systém zajišťovaly úřady celou řadou opatření v zemědělství. Rolníci byli povinni ohlašovat domácí porážky vepřů a odevzdávat z nich určité množství sádla. Prováděly se také soupisy dojnic, drůbeže, osevních ploch atd. Z jedné nosnice muselo být odvedeno 60 kusů vajec. Také po žních a jiných sklizňových pracích se musely odvádět přesně stanovené dávky obilí a jiných produktů. Plnění těchto povinností bylo přísně kontrolováno. Zatažené zásoby byly konfiskovány, ukládaly se pokuty a v závažnějších případech docházelo dokonce i k zabavení celého hospodářství a k zatčení jeho majitele nebo správce. Díky neustále se zvětšující potřebě pracovníků ve válečném průmyslu, docházelo také v zemědělství k odlivu pracovních sil. K jejich doplnění, zejména pro období sezónních prací, se v obcích sestavovaly seznamy osob, které musely na tyto práce nastoupit. Převážně byly v těchto seznamech zaneseny ženy z domácnosti.

Docházelo i k různým sbírkám a sběru všeho možného (kov, textil, papír atd.). Došlo i k rekvírování zvonů. V Rousínově se tak stalo 3. dubna 1942.¹⁴⁰

Od roku 1943, kdy byla vyhlášena totální válka a totální pracovní nasazení, byla veškerá válečná výroba podřízena válečným úkolům. V rousínovském dřevozpracujícím průmyslu se to projevilo důslednou preferencí podniků, jejichž výrobní program souvisel s válečnou výrobou. Od roku 1942, kdy byly zavedeny přídělové systémy na dřevo a ostatní materiál potřebný k výrobě, byla činnost menších dílen již z části omezena. V průběhu roku 1943 byly dokonce některé malé provozovny v Rousínově

¹³⁹ Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 266 a 278 – 279.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 285.

a okolí uzavřeny. Toto opatření postihlo například stolařskou dílnu A. Kohoutka, J. Dufka, J. Skřivánka, J. Ivoňáka, F. Úlehly, L. Strmisky a jiných. Všichni tito stolaři, včetně svých zaměstnanců, byli převedeni jako dělníci do továrny nábytku Drucker v Bučovicích. Pro stupňující se válečnou výrobu byla roku 1944 provedena přístavba druhého patra v továrně nábytku Tusculum. Vyráběly se zde dřevěné kostry pro letadlové trupy. Byla to zároveň jedna z mála staveb podniknutých za okupace v Rousínově, neboť od roku 1941 platil všeobecný zákaz nové výstavby.¹⁴¹

V Rousínově jsme byli také svědky pokusů o bezprostřední německé ovládnutí českého peněžnictví. Mělo k tomu dojít v rámci zjednodušení sítě peněžních ústavů a jejich koncentrace. V roce 1942 existovala v Rousínově stále Občanská (hospodářská) záložna s vkladem 12 milionů korun, dále Živnostenská záložna Svěpomoc s vkladem 11 milionů korun a ročním obratem 136 milionů korun a ještě zde byla poměrně nepatrná Raiffeisenka. Německá Wischauer Sparkasse ve Vyškově si chtěla k sobě připojit především Občanskou záložnu. Ta se však německému tlaku ubránila. A tak Wischauer Sparkasse začala usilovat o spojení se Živnostenskou záložnou Svěpomoc. Probíhala dlouhá a složitá jednání, ale nakonec se podařilo i Živnostenské záložně německý tlak odrazit. Přesto i v Rousínově došlo k reorganizaci peněžních ústavů. K Občanské (hospodářské) záložně, která měla sloužit především rolníkům, byly připojeny Raiffeisenky z Rousínovce, Rousínova, Slavíkovice a Královopolských Vázan. Živnostenská záložna Svěpomoc měla i nadále charakter ústavu poskytujícího služby průmyslovému a obchodnímu podnikání.¹⁴²

S příchodem okupantů začaly ve všech oblastech veřejného života na celém území Čech a Moravy platit německé právní předpisy. I zde byly zavedeny protižidovské zákony. Židé museli např. označit své obchody jako židovské „Jüdisches Geschäft“. V Rousínově byl takto označen obchod Rudolfa Gottloba, Palackého nám. č. p. 62, a obchod Gustava Lampla, který byl umístěn v budově radnice. Ostatní obchodníci, aby se lišili od židovských, byli nuceni opatřit si nápisy „Arisches Geschäft“. Dne 31. března 1940 byli Židé v Rousínově donuceni vzdát se svých obchodů. Byly jim rovněž zastaveny výplaty vkladů v peněžních ústavech. Ještě počátkem roku 1939 uvažovali někteří rousínovští Židé o odchodu. Cesta se jim však zdála drahá a nebezpečná, a proto v Rousínově zůstali. Židé byli neustále vystaveni různým perzekucím. Dne 12. září 1941 provedlo gestapo prohlídky všech židovských domů

¹⁴¹ Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 296.

¹⁴² Tamtéž, s. 281 – 283.

v Rousínově, což se samozřejmě neobešlo bez rabování a zabavování cenných věcí. Tři dny poté již museli dávat najevo svůj původ prostřednictvím Davidovy hvězdy, upevněné na oblečení. Dne 22. října jim byl dokonce zakázán veškerý styk s ostatním obyvatelstvem.¹⁴³ Jak již bylo dříve uvedeno, tragédie rousínovských Židů vyvrcholila 15. března 1942, kdy byli všichni shromážděni a transportováni do Terezína. Jejich stopy pak definitivně mizí v nacistických vyhlazovacích táborech.

Podobný osud připravili nacisté také obyvatelům romského původu. Na rousínovské Romy přišla řada 1. března 1943, kdy byli v noci pozatýkáni a soustředěni v rousínovské sokolovně. Odtud potom byli odesláni do koncentračních táborů. Šlo o rodiny Cyrila Ištvána, Konstantina Ištvána, Josefa Ištvána a o rodinu Holomkovu. Po osvobození se vrátil pouze Tomáš Ištván.¹⁴⁴

Němečtí okupanti rovněž vyvíjeli velký tlak na české školství. Dne 17. listopadu 1939 došlo k uzavření českých vysokých škol a odvezení některých studentů do koncentračních táborů. Z Rousínova postihlo zatýkání jednoho vysokoškola¹⁴⁵, který byl potom vězněn v koncentračním táboře Mauthausen. Ne všechny zásahy nacistů do českého školství byly tak drastické. Již v průběhu roku 1940 probíhala rozsáhlá revize učebnic. Každá zmínka o Československé republice, každá značka „čsl“, „stát“ atd. byla zaškrtnána nebo přelepena. V některých případech byly „závadné“ části vytrhovány. Postupně již byly učebnice tak seškrtnány, že došlo k jejich zabavení a žáci se učili bez nich. Konaly se také rozsáhlé probírky školních, ale i veřejných knihoven. Poctiví čeští učitelé, knihovníci a další kulturní pracovníci riskovali v této době tvrdé postihy, protože se snažili vyřazené exempláře ukrývat a uchovávat pro další generace. Českým dětem byla také zkracována výuka, a to zvláště v zimních měsících, kdy docházelo z úsporných důvodů k přerušení provozu školy (tzv. uhelné prázdniny) i na několik měsíců. V roce 1940 byl provoz rousínovských škol přerušen od ledna do počátku března. V Rousínově toto omezení výuky postihlo na obecné škole asi 160 žáků, v měšťanské škole 340 žáků a v živnostenských pokračovacích školách 345 žáků, celkem tedy více jak 840 žáků ze všech rousínovských škol. Docházelo také k zatýkání učitelů. V Rousínově byl zatčen ředitel měšťanské školy Antonín Grác, dále řídící učitel obecné školy Vladimír Hudeček a také učitel Václav Travěnek.¹⁴⁶

¹⁴³ Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 238, 257 a 274.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 295.

¹⁴⁵ Miloš Reich

¹⁴⁶ Čáda, F., Janák, J., Hladký, S.: Rousínov - Dějiny a socialistická přítomnost, Brno 1982, s. 230; Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 255.

Nacisté se také snažili brzdít jakýkoliv kulturní život českého národa. Pořádání společenských a kulturních akcí bylo značně omezováno. Dne 12. dubna 1941 byla zastavena činnost Československé obce sokolské a všech jejích jednot. O tomto kroku se však Sokolstvo dozvědělo včas a mohlo tak zařídit nejdůležitější úkony. Stalo se tak i v Rousínově, kde byl v noci upozorněn župní spojku starosta jednoty Josef Horáček a do rána bylo vše „připraveno“. Veškerá hotovost byla „vyčerpána“. Nářadí bylo přemístěno do školy, kde bylo zařazeno do školního inventáře, který ochotně přepsal a „upravil“ ředitel Antonín Grác. V provozu zůstalo jen sokolské kino, které bylo podřízeno protektorátní a pak německé správě. Každé představení začínalo německými filmovými zpravodajstvími, která ukazovala přední představitele třetí říše, vítěznou německou brannou moc atd. Správcem sokolského majetku se stal starosta jednoty Josef Horáček. Dne 11. října byl Sokol úplně rozpuštěn a jeho majetek propadl ve prospěch říše.¹⁴⁷ Postupně byly rozpuštěny i další organizace. Jako přirozená reakce na stále se zvyšující nacistický tlak se velmi výrazně probouzelo české národní cítění. Nastala velká obliba českých národních písní a hudby českých klasiků. V ženské módě se v nebývalé míře objevovaly prvky z českých národních krojů, jako např. výšivky atd. V Rousínově se konala celá řada koncertů, které byly hojně navštěvovány. Dne 22. října 1940 byl v sokolovně uspořádán koncert Volného pěveckého sdružení z Vyškova, 28. listopadu Smetanův hudební večer, 27. února 1941 se konal v Záložně koncert Novákova kvarteta z Brna atd. Mezi další významné kulturní akce patřila například výstava českých knih, která se konala 24. a 25. listopadu 1940 v kreslíně rousínovské měšťanky a také výstava obrazů akademického malíře Lojzy Budíka, která se v Rousínově konala 16. února 1941.¹⁴⁸

V roce 1942 byla v Rousínově ze stálých kulturních institucí v provozu kromě kina už jen obecní knihovna a s velkými problémy pracující Místní osvětová komise. Téhož roku se pod hlavičkou místní osvětové komise utvořil Spolek divadelních ochotníků Sušil. Jeho první divadelní hra byli Pasekáři od Fr. Sokola – Tůmy.¹⁴⁹ Tento spolek byl činný ještě v roce 1944, kdy v červnu vzpomněl výročí 140. narozenin Františka Sušila. V roce 1943 nacházíme v Rousínově již jen tyto činné spolky: Sbor dobrovolných hasičů, již uvedený Spolek divadelních ochotníků Sušil, nově utvořený Šachový kroužek, Spolek chovatelů drobného zvířectva, Spolek zahrádkářů a Rybářský

¹⁴⁷ Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 271.

¹⁴⁸ Čáda, F., Janák, J., Hladký, S.: Rousínov - Dějiny a socialistická přítomnost, Brno 1982, s. 230 – 231.

¹⁴⁹ Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 284.

kroužek. Šlo vesměs o spolky hospodářského nebo sportovního zaměření. Nejvýznamnější organizací byl Sbor dobrovolných hasičů, který okupanti podřídili svým zájmům.¹⁵⁰

V roce 1944 byl v Rousínovci na pozemcích mlynáře Františka Pavizy vystavěn tábor říšské pracovní fronty (Reichsarbeitsfront). Tento pozemek musel mlynář Němcům „dobrovolně“ přenechat. Němci si zde vystavěli dřevěné baráky a cvičili zde v předvojenské výchově německé mladíky. Tento tábor byl vyklizen až těsně před osvobozením.¹⁵¹

Od druhé poloviny roku 1944 začali rousínovští občané stále více pociťovat útrapy války. První vážný letecký poplach byl vyhlášen krátce po 10. hodině dopoledne dne 13. července a trval půl hodiny. Dne 24. srpna 1944 se nad Rousínovem objevily opět letecké svazy. I přesto, že byl vyhlášen letecký poplach, objevilo se na ulicích velké množství občanů, kteří poslouchali tlumený hukot strojů a na obloze pozorovali letadla, která byla tak vysoko, že vypadala jako bílé vlaštovky. Přelety spojeneckých leteckých svazů byly čím dál častější. Dne 11. října byly ostřelovány z palubních zbraní lokomotivy na rousínovském nádraží. Od 26. listopadu projížděly Rousínovem povozy maďarských Němců, kteří s rodinami a skromným majetkem, uloženým na lehkých vozech, prchali před Rudou armádou. Muži hleděli zarputile a nechtěli ani mluvit. Snad směřovali směr Kladsko. V polovině prosince byli selští chlapci povoláni na kopání zákopů na Slovensko (do Petržalky u Bratislavy). Fronta se nezadržitelně přibližovala. Letadla také často shazovala letáky, které byly převážně určeny německým vojákům a Němcům vůbec. Četnictvu bylo nařizeno každý večer bednit okna a pevně uzavírat stanice, aby se zamezilo nenadálému útoku partyzánů, kteří si tímto způsobem doplňovali výzbroj.¹⁵²

Situaci na počátku roku 1945 nejlépe vystihuje zápis v rousínovské obecní kronice: *„Už počátek roku byl ve znamení rozkladu a rozčlenění Němců. Viděli jsme to v Čechyni a Komořanech. Chodili oproti dřívějšímu hodně schlíple a ty jejich řeči byly velmi krotké. Dokonce si už ponadávali na svého podařeného vůdce. Ale nás už neoklamou. Staří „fotři“ – Němci – jezdí do Vyškova, do kasáren, na výcvik, aby mohli bojovat všichni - ti nejmladší i ti nejstarší – jako „Volkssturm“ vedle armády zde doma.*

¹⁵⁰ Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 292.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 299.

¹⁵² Tamtéž, s. 302 – 305.

Jsou jim přidělovány zbraně. Mnoho radosti z toho nemají. Pálí je svědomí! A vyhlídky? Cítí to, že budou hodně černé. Hákových křížů na klopách kabátů ubylo. ¹⁵³

Dne 31. ledna byla ruská vojska asi 40 km od Moravské Ostravy. Rousínovem v tu dobu projížděly celé kolony Němců, které prchaly z Horního Slezska. Dne 13. února projíždělo Rousínovem maďarské vojsko a hned za ním němečtí uprchlíci z Těšínska.¹⁵⁴ V polovině měsíce února zabrala německá armáda školní budovu v Rousínově pro vojenský soud a trestní rotu. Byla obsazena celá budova. V místnosti č. 1 byla úřadovna vojenského válečného soudu a byly tu vynášeny i rozsudky smrti. V č. 10, kde měl dříve kancelář ředitel školy, byla vojenská ošetřovna. Dokonce i dívčí toalety sloužily jako vězení. Kvůli nedostatku paliva byly rozštípany některé dveře, dva stoly z pracoven a zásuvky skříní.¹⁵⁵

Na počátku roku se rozběhly opevňovací práce také na východní Moravě. Na výstavbu zákopů byli odváděni muži zprvu od 17 do 45 let, později byla posunuta věková hranice až na 60 let. Zákopníci z Rousínova pracovali především v okolí Holešova. Od února 1945 začaly opevňovací práce i v bezprostředním okolí Rousínova. Byly podminovány mosty, budovaly se železobetonové bloky u rousínovské pošty, jež by se v daný okamžik třaskavinou skácely na silnici a utvořily by zábranu. Také se budovaly záseky z borových a smrkových klád.¹⁵⁶

V noci 15. března 1945 se stal v Rousínově pokus vraždy. U Michala Balogha, stolaře (za mlýnem), bydlela nějaká paní Hermanová z Chorvatska, odkud se vystěhovala. Ráno byla nalezena polomrtvá. Byla těžce zraněná sekyrou. Příčina zločinu ani pachatel nebyli zjištěni.¹⁵⁷ V těchto dnech byla obsazena školní budova v Rousínově dělníky firmy Konstruktiva a členy Todtovy organizace. Byli to vesměs lidé české národnosti. Správa školy jim vyšla vstříc, darovala jim mýdla a vymohla jim v zásobovacím oddělení rousínovské radnice od vedoucího úředníka Josefa Kotulána potravinové lístky na chléb. V polovině měsíce dubna se do rousínovské školy nastěhoval lazaret německé armády. Dělníky Konstruktivy a členy Todtovy organizace odtud vyhodili.¹⁵⁸

¹⁵³ Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 306.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 306.

¹⁵⁵ Píšková, I.: Osvobozování Rousínova a blízkého okolí za druhé světové války (Diplomová práce), Brno, PdF MU, 2007, 90 s + 50 příloh.

¹⁵⁶ Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 306 – 307.

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 308.

¹⁵⁸ Píšková, I.: Osvobozování Rousínova a blízkého okolí za druhé světové války (Diplomová práce), Brno, PdF MU, 2007, 90 s + 50 příloh.

Dne 19. března v podvečer se náhle nad Rousínovem sneslo velmi nízko letadlo a zahájilo střelbu z palubních zbraní. Byla prostřelena výkladní skříň Hospodářského družstva. Dne 15. dubna táhlo přes Rousínov slovenské vojsko „slobodného štátu“. Ustupovalo z Bratislavy, oklikou přes Olomouc, k Brnu. Letecké poplachy byly velmi časté. Dunění děl bylo den ode dne zřetelnější. Fronta se přibližovala blíž a blíž. Dne 20. dubna byly na Rousínov shozeny čtyři letecké bomby. Jedna padla do dvorku Františka Hřebíčka a zdemolovala okolí, dvě padly u Obořilova mlýna, z nichž jedna zasáhla mlýnici a úplně ji zničila. Čtvrtá padla do skleníků Bubňákova zahradnictví za mlýnem. Okna v okolí byla tlakem vzduchu a střepinami rozbítá. Lehce zraněn, od skelných střepin, byl jen mlynář Rudolf Obořil a Josef Horáček, který byl zraněn střepinou z bomby na ruce.¹⁵⁹ Příští noc dopadly další dvě těžké bomby do zahrad pana Černého a pana Lampla. Poškodily mlaty a ovocné stromy.

Od 20. dubna se v Rousínově přestalo s pravidelnou výrobou v továrnách. Tuto noc prožili rousínovští občané již ve sklepích a v provizorních krytech. Tušili, že jde do tuhého. Němečtí vojáci, ubytovaní ve školách i v soukromí, se chystali k odchodu. Nastal strach z rabování. Lidé si připravovali různé úkryty, kam schovávali své cennosti, oblečení a další věci. Okna byla obita deskami, aby se uchránilo sklo. Doprava byla omezena již jen na směr Olomouc. Lidé se také hojně zbavovali říšských marek, obchodníci je museli brát jen z donucení. Ve dnech 24. a 25. dubna prchali Němci k Vyškovu a do lesů Dražanské vrchoviny. Nad lesy lidé pozorovali leteckou činnost a bombardování. Z poschodí domů byly vidět ohně v Pozořicích. Hukot dělostřelby se stále přibližoval. Fronta již byla na dosah.¹⁶⁰

4. 2 Odbojová činnost v Rousínově

Po vyhlášení protektorátu se začalo utvrzovat přesvědčení, že se český národ musí okupantům postavit na odpor. První činy byly spíše nepromyšlené a mnohdy velmi riskantní. Docházelo k šíření mnohdy nepravdivých zpráv. Byly rozšiřovány protifašistické letáky a také byl hojně rozšířen poslech zahraničního rozhlasu. Od těchto prvních projevů protinacistického smýšlení se postupně začalo přecházet k aktivnímu odporu, který se zpočátku projevoval sabotáží válečné výroby a narušováním chodu ekonomiky a vrcholil přímými ozbrojenými srážkami s okupační mocí.

¹⁵⁹ Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 308.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 309.

Již od začátku okupace se začal proti německým agresorům formovat ilegální odboj. V Rousínově se vytvořila silná ilegální odbojová organizace KSČ. V jejím čele stáli Václav Soviček a František Škaroupka. Měla nejméně šest skupin. Rousínovská organizace byla napojena na ilegální okresní vedení KSČ. V tomto vedení zprvu pracoval František Krčmář a později Alois Trnečka z Rousínovce. A. Trnečka, stolařský dělník a člen KSČ, byl spoluzakladatelem odbojové stranické organizace v Rousínově a instruktorem okresního vedení pro Rousínovsko. Byl vyzrazen konfidentem gestapa, zatčen a stal se první obětí stanného práva, vyhlášeného 28. září 1941 zastupujícím říšským protektorem R. Heydrichem. Byl zastřelen v Kounicových kolejích v Brně 28. září 1941 spolu s komunistickým odbojářem Rudolfem Pospíšilem z Drnovic.¹⁶¹

Na Rousínovsku působily i další odbojové skupiny jako např. ilegální sokolská odbojová organizace Jindra a vojenská organizace Obrana národa. Její rousínovský úsek měl zahrnovat Čechyni, Habrovany, Holubice, Hostěnice, Koválovice, Královopolské Vážany, Kroužek, Luleč, Nemojany, Olšany, Rousínovec, Rousínov, Slavíkovice, Viničné Šumice, Velešovice a Drnovice. Po dvouleté přípravě existoval na papíře prapor o 800 mužích a podle potřeby mohl být doplněn až na 1 200 bojovníků. Učitel Václav Travěnc z Rousínova měl vystupovat jako velitel úseku, avšak počínal si značně nezodpovědně. Obrana národa na Rousínovsku se vyžívala především v teoretickém zpracování schémat, nástupních a mobilizačních plánů, seznamů a kartoték mužstva, do nichž byli mnohdy zaneseni i občané, kteří se o svém odbojovém poslání nezdědka dozvídali až při výsleších na gestapu. Obrana národa byla budována jako celostátní odbojová organizace a právě na základě své bohaté písemné dokumentace byla okupanty poměrně lehce rozbita a již se ze své porážky nevzpamatovala. V Rousínově pro její potřeby vytvářel muniční sklad Václav Travěnc. Zbraně dále zaopatřoval Vladimír Hudeček, František Šubrt a další.¹⁶²

Za okupace mohli být lidé zadrženi z tolika příčin, že si nakonec nikdo nebyl jist svou bezpečností. Velmi dobře se o tom přesvědčil František Hála, který byl zatčen a vězněn prý proto, že snad v opilosti urazil Hitlera. Hlavní nápor nacistických bezpečnostních orgánů se soustřeďoval hlavně na odbojáře a s nimi sympatizující občany. Lidé byli často zatýkáni i přímo na pracovišti. Například 11. září 1941 byl při takovém zatýkání, ve Skřivánkově továrně, postřelen dělník Kříž z Viničných Šumic, který se pokusil o útěk. Žádnou výjimkou nebyly ani razie. Večer 30. října 1941

¹⁶¹ Herodek F.: Přišlo jaro 1945, Vyškov 1985, s. 20.

¹⁶² Čáda, F., Janák, J., Hladký, S.: Rousínov - Dějiny a socialistická přítomnost, Brno 1982, s. 234.

zajišťovalo gestapo na rousínovských ulicích chodce a na radnici si ověřovalo jejich totožnost. Další razie proběhla 30. května 1942, kdy bylo původně zadrženo 15 osob a tři z nich byly dokonce dopraveny k výslechu do Brna. Zanedlouho však byli propuštěni. Pro účast v sokolské odbojové organizaci Jindra chtělo v říjnu 1942 zatknout gestapo berního úředníka Josefa Bendu, ten však byl včas varován a uprchl do lesa. Dne 2. června 1943 byli v souvislosti s podporou stíhaného Bendy zatčeni hostinská Božena Kalinová s dcerou, Josef Konečný z Olšan a Václav Petřík ze Slavíkovíc. V následujících dnech pozatýkalo gestapo pro podporu hledaných odbojářů dalších 17 lidí včetně hajných a lesních úředníků.¹⁶³

Jen zřídka se podařilo „odhaleným“ občanům včas utéci (Březina, Sedlařík a další), převážně do lesů, kde se za pomoci ostatních lidí skrývali až do konce války.

Za zmínku stojí i to, že celá řada československých občanů odešla do zahraničí, kde bojovala proti fašismu, ať už v rámci spojeneckých armád nebo Československé letky v Anglii. Z Rousínova odešel v létě 1939 poručík letectva Karel Vykoukal. Nejprve se dostal přes Polsko do Francie a později až do Anglie, kde bojoval v bitvě o Británii. Padl při leteckém boji v roce 1942 nad kanálem La Manche.¹⁶⁴ Ze Slavíkovíc bojoval v 1. čs. armádním sboru v SSSR nadporučík František Král¹⁶⁵. Domů se však také nevrátil. Padl 17. ledna 1944 v Ostrožanech.¹⁶⁶

4.3 Osvobození Rousínova

Rousínov měl původně tvořit součást obranného pásma Vyškova, ale německému velení se nepodařilo na rousínovské nádraží dostat vlak s municí. Vlaková souprava obsazená vojáky SS byla nucena vrátit se zpět k Vyškovu. Odpoledne 25. dubna 1945 byla v Lulči napadena sovětskými střemhlavými bombardéry a celá byla rozmetána. Za

¹⁶³ Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 264; Čáda, F., Janák, J., Hladký, S.: Rousínov - Dějiny a socialistická přítomnost, Brno 1982, s. 234.

¹⁶⁴ Dne 21. května 1942 se Karel Vykoukal nevrátil z operačního letu nad Francií a kanálem La Mance a zůstal nezvěstný. Byl in memoriam povýšen na štábního kapitána. Byl nositelem Čs. válečného kříže z roku 1939, Čs. vojenské medaile „Za chrabrost před nepřítelem“ a další řady zahraničních vyznamenání.

¹⁶⁵ Do hodnosti nadporučíka byl povýšen in memoriam. Za statečnost v boji byl vyznamenán čtyřmi Čs. válečnými kříži z roku 1939, Čs. medailí za chrabrost před nepřítelem a in memoriam obdržel Hvězdu Čs. řádu bílého lva „Za vítězství“.

¹⁶⁶ Herodek F.: Přišlo jaro 1945, Vyškov 1985, s. 20 – 21.

velkých detonací vybuchoval vagón za vagónem. Části vlaku odlétávaly daleko do polí. Mnoho domů v Lulči a okolí bylo zničeno. Okna se otřásala až v Rousínově.¹⁶⁷

Dne 25. dubna přišli nebo přijeli na kolech do Rousínova směrem od Slavíkovice a Rousínovce němečtí vojáci. Bylo mezi nimi mnoho starých Rakušanů. Jedna část si položila kola pod hrušky, které bývaly u kostelní zidky na jižní straně náměstí. Vojáci unavení, ustrašení a rozmrzelí se kryli pod stromy, protože velmi často přelétala ruská letadla. Chovali se kupodivu celkem přátelsky asi proto, že to byli samí staří lidé z Rakouska. Nabádali dokonce, aby se lidé schovali do sklepů, tam že se jim nic nestane. Také říkali, že Rusové zde budou velmi brzy.¹⁶⁸ Střelba se blížila. Bylo hlavně slyšet „štěkání“ automatů. Toho dne byly osvobozeny Slavíkovice. Rudá armáda již byla za „humny“. Asi kolem třetí hodiny odpoledne pronikla ruská rozvědka nebo přední stráž ze směru od Slavíkovice do rousínovského koridoru, kde byla srdečně vítána. Byli to tři rozvědčíci, kteří s pistolemi dovedli vyčistit Trávníky a s několika dalšími ozbrojenými občany vytáhli ukryté fašisty ze sklepů a odzbrojili je. Zbylí Němci panicky prchali, a pokud nemohli utéct, nechali se dobrovolně zajmout. Přední ruské hlídky se ale nakonec stáhly do Slavíkovice. Jednalo se o průzkum 1. gardové výsadkové divize 49. střeleckého sboru 53. ruské armády. Poté, co se to Němci dozvěděli, obsadili do rána opět celý Rousínov a dva dny se zde pak bojovalo. Lidé byli ukryti ve sklepech, v krytech a jen za klidnějších chvil vycházeli a pozorovali okolí, což bylo ale velmi nebezpečné a několik občanů za to zaplatilo těžkým zraněním, ale i smrtí, protože střele nelze v posledním okamžiku uniknout, zvláště když se jedná pak o střelu tříštivou (granát, mina). Němci si udělali kulometné hnízdo ve věži kostela, která pak byla ostřelována a značně poškozena. Ihned po prvním vniknutí první ruské stráže do obce se odebral odborný učitel Antonín Travěnc na radnici, aby se ujal opuštěného vedení obce.¹⁶⁹

Boj o Rousínov byl dost tuhý. Teprve 27. dubna 1945, když zasáhly ruské posily¹⁷⁰, které postupovaly od Slavkova, byl zahájen, krátce po poledni, rozhodující útok a kolem třetí hodiny odpoledne byla zneškodněna poslední hnízda německého odporu. Rousínov byl osvobozen!¹⁷¹

¹⁶⁷ Mikš, J.: Na vyškovském směru. Bojová činnost 2. ukrajinského frontu při osvobozování Vyškovska v dubnu a květnu 1945, Vyškov 1985, s. 29.

¹⁶⁸ Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 317 – 318.

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 310, 318 – 319.

¹⁷⁰ Rousínov byl 27. dubna 1945 vzat útokem 235. gardového střeleckého pluku 81. gardové střelecké divize, ve spolupráci s 285. gardovým střeleckým plukem 93. gardové střelecké divize.

¹⁷¹ Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954, s. 310.

ZÁVĚR

Ve své diplomové práci jsem se snažil na základě dostupných materiálů ukázat historický vývoj Rousínova ve sledovaném období. Při zpracování tohoto tématu mi pomohla znalost zdejšího prostředí. Tato skutečnost byla také jedním z hlavních důvodů výběru tohoto tématu pro moji diplomovou práci.

V práci jsem se snažil přiblížit vývoj obce Rousínov a život jeho obyvatel jak v období první republiky, které tvoří jádro celé práce, tak i v letech první světové války a nacistické okupace, které také měly nemalý vliv na rozvoj obce. Proniknout do tehdejších poměrů bylo velmi poučné a jsem rád, že jsem si zvolil právě toto téma. Cílem nebylo zabývat se vybranými problémy do hloubky, ale nastínit je tak, jak působily na většinu obyvatel obce. Za zmínku zde stojí hlavně sloučení křesťanské a židovské obce v roce 1919, které vedlo k vytvoření jednotné obecní samosprávy. Popsána je zde i finanční situace obce, která se díky velkým investicím, hlavně budování škol, nacházela v neutěšeném stavu. Své místo zde zaujímají i významné společenské a kulturní akce, jako např. stavba pomníku legionářů, průjezd prezidenta Masaryka obcí atd. Dále je zde popsána otázka školství a demografického vývoje obce. Podstatná část práce je věnována hospodářskému vývoji a to konkrétně rozvoji nábytkářského průmyslu, který zaznamenal v Rousínově ve 20. letech 20. století velký rozmach a proslavil Rousínov jak na domácí půdě, tak i za hranicemi. V období protektorátu zase došlo k tomu, o co Rousínov již dlouhá desetiletí usiloval, a to ke sloučení s okolními obcemi. Jinak se ani Rousínovu v letech okupace nevyhýbaly razie gestapa, zatýkání a popravy. A tak bych mohl pokračovat dál a dál.

V souhrnu je tedy možné říci, že Rousínov zaznamenal ve sledovaném období výrazný rozvoj a zaujal významné místo mezi okolními obcemi.

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

A. Seznam pramenů

a) archivní prameny

Státní okresní archiv Vyškov se sídlem ve Slavkově u Brna:

- Obecní kronika Nový Rousínov 1908 – 1954.
- Národní škola Rousínov 1872 – 1930.
- Obecná a měšťanská škola chlapecká Rousínov 1928 – 1961.
- Měšťanská dívčí škola Rousínov 1921 – 1953.
- Národní škola Slavíkovice 1917 – 1973.
- Kronika I. odd. Junáka Rousínov 1945 – 1947.
- Četnická stanice Rousínov – památník 1921 – 1948.
- Četnická stanice Rousínov 1924 – 1948.
- Četnická stanice Rousínov 1934.
- Četnická stanice Rousínov 1939.
- TJS Rousínov, kart. 1, 2, 3.
- AM Rousínov, kart. 69, 82, 84, 91, 165.

b) noviny a časopisy

Informační zpravodaj města Rousínova, 2008.

Vyškovské noviny, 2008.

c) jiné prameny

Kalina, E.: Archivní pomůcka – Inventář k fondu SKV – Spolek kontrolních vah v Rousínově 1905 – 1958, Rousínov 1961.

Kalina, E.: Archivní pomůcka – Inventář k fondu odbor Národní jednoty v Rousínově (1918 – 1938), Rousínov 1961.

Němečková, S.: Archivní pomůcka – Inventář k fondu Junák Rousínov 1918 – 1949, Slavkov u Brna 2003.

B. Seznam literatury

- Čáda, F., Janák, J., Hladký, S.: Rousínov - Dějiny a socialistická přítomnost, Brno 1982.
- Čech, M.: Židé v Rousínově, Rousínov 2005.
- Černý, A., Procházková, E.: 750 let města Rousínova, Rousínov 1972.
- Funderák, M.: Rousínov, Rousínov 2003.
- Havelka, M., Zlámal, V.: Vyškov – město a okres, Národopisná propagace ČSR, Praha 1936.
- Herodek F.: Přišlo jaro 1945, Vyškov 1985.
- Kletečka, Z.: Po stopách protifašistického boje na Vyškovsku, Vyškov 1987.
- Láznička, Z.: Moravská města, Brno 1948.
- Ličman, A.: Vlastivěda moravská, Slavkovský okres, Brno 1921.
- Lochman, K.: 75 let kopané v Rousínově, Rousínov 2005.
- Marišler, J.: 100 let Požárního sboru města Rousínova, Rousínov 1993.
- Mikš, J.: Na vyškovském směru. Bojová činnost 2. ukrajinského frontu při osvobození Vyškova v dubnu a květnu 1945, Vyškov 1985.
- Nekuda, V.: Vlastivěda moravská. Vyškovsko, Brno 1965.
- Píšková, I.: Osvobození Rousínova a blízkého okolí za druhé světové války (Diplomová práce), Brno, PdF MU, 2007, 90 s + 50 příloh.
- Svoboda, O.: 100 let výroby nábytku v Rousínově 1866 – 1966, Rousínov 1966.

RESUMÉ

Diplomová práce pojednává o dějinách města Rousínova v rozmezí let 1914 – 1945 se zřetelem na období první republiky. Práce je rozdělena do čtyř kapitol. Úvodní kapitola se krátce zabývá událostmi odehrávajícími se v Rousínově v letech první světové války, následující dvě kapitoly podávají informace o politickém, hospodářském, ale i kulturním životě v Rousínově v období první i druhé republiky. Práce dále popisuje všední život místních obyvatel, který často zpestřovala četná kulturní představení a činnost místních spolků. Závěrečná kapitola je věnována období protektorátu Čechy a Morava, ve které se především připomíná německá okupace a její vliv na vývoj obce. Hlavním posláním této práce bylo shrnutí všech dosavadních znalostí o obci v této době.

My diploma work deals with history of the City of Rousínov in years 1914 – 1945 focusing on the era of The First Republic. The work is divided into four chapters. The first chapter shortly deals with events taking place in Rousínov in years of The World War One, next two chapters give information about political, economical but also about cultural life in Rousínov in the era of The First and The Second Republic. Furthermore, the work depicts ordinary life of Rousínov inhabitants which was often variegated by numerous cultural events of local companionship scene. The last chapter is devoted to the period of The Protectorate of Bohemia and Moravia whereas the German occupation and its influence to the municipality development is pointed out mainly. The general purpose of the work is a summary of all up-to-date knowledge about the municipality of that time.

SEZNAM PŘÍLOH

A. Textové přílohy

1. Žádost o spojení křesťanské a židovské obce.
2. Podpis T. G. Masaryka v obecní kronice ze dne 23. června 1928.
3. Telegram prezidentské kanceláři s oznámením o jmenování T. G. Masaryka čestným občanem městyse Rousínova.
4. Diplom se jmenováním T. G. Masaryka čestným občanem na pohlednici.
5. Pozvánka ke smuteční schůzi obecního zastupitelstva.
6. Podpis Edvarda Beneše v obecní kronice ze dne 18. června 1936.
7. Propagační materiál rousínovských nábytkářských firem.
8. Propagační materiál nábytkářské firmy Ant. Skarytka a synové.
9. Propagační materiál nábytkářské firmy Ant. Skřivánek a syn.

B. Obrazové přílohy

1. Položení základního kamene pomníku legionářů dne 29. srpna 1920.
2. Oslava položení základního kamene pomníku legionářů.
3. Legionáři.
4. Palackého náměstí s pomníkem legionářů ve třicátých letech.
5. Pomník legionářů.
6. Pomník padlých v první světové válce.
7. Prezident Masaryk projíždí Rousínovem, rok 1928.
8. Budova radnice.
9. Stará škola a kostel sv. Maří Magdalény.
10. Stará škola a okolí.
11. Hotel Záložna.
12. Lidový dům s přilehlými obchůdky.
13. Okolí kostela sv. Maří Magdalény.
14. Palackého náměstí.
15. Pohled na starou školu a kostel sv. Maří Magdalény od domu č. p. 1.
16. Budova radnice s obchodem Gustava Lampla.

17. Budova obecné a měšťanské školy, fara a pomník legionářů.
18. Radnice a obchůdky.
19. Kostel sv. Maří Magdalény.
20. Františkov s kaplí sv. Floriána.
21. Židovská čtvrť.
22. Rousínov – nová čtvrť.
23. Sokolovna s kinem.
24. Rousínov v průběhu výstavních trhů nábytku.
25. Rousínovské náměstí při pohledu směrem od Vyškova.
26. Pohled na Rousínov od Brna.
27. Pohled na Rousínov z Rousínovce.
28. Propagační pohlednice Továrny nábytku Richard Osolsobě.
29. Továrna nábytku R. Osolsobě.

